

**Zonder THUISFRONT
geen inzet**
‘van confectie naar maatwerk’

Woerden, 21 april 2015

AFMP

MARVER

Zonder THUISFRONT geen inzet

'van confectie naar maatwerk'

Woerden, 21 april 2015

Wat zei de minister Hennis-Plasschaert

- Ik heb echter al vaak gezegd: zonder thuisfront geen inzet. Het thuisfront is een cruciale factor. Ik ben altijd bereid om te kijken hoe we dat thuisfront nog beter en meer kunnen meenemen in de processen. (TK 34000 X, nr 42).
- Er wordt veel van het thuisfront gevraagd. En ook dat mag nooit als vanzelfsprekend worden beschouwd. Let wel, uw onvoorwaardelijke steun aan onze militairen is van cruciaal belang (toespraak 26 juni 2014)
- Dames en heren, deze militairen kunnen hun werk niet doen zonder steun van het thuisfront. Want laten we niet vergeten dat het werk van een militair óók op het thuisfront een enorm impact heeft. Op hun gezin, familie en vrienden (toespraak op 28 juni 2014).
- En graag wil ik van deze gelegenheid gebruik maken om ook het thuisfront te danken. Er wordt veel van ze gevraagd. Dat realiseer ik me goed (toespraak 13 oktober 2014).

Wat schrijft het THUISFRONT:

- Er wordt altijd gezegd dat thuisfront belangrijk is. Als puntje bij paaltje komt wordt hier niet rekening mee gehouden. Hoe er om gegaan wordt met de militairen is om te janken. Worden van hot naar her gestuurd, maanden lang weg van huis, getroffen door de bezuinigingen, relaties gaan zo kapot, zwangerschappen worden gemist, gezinnen die er onder door gaan. Thuis moet zich maar altijd aanpassen aan hoe Defensie het wil, terwijl ik niet bij Defensie werk en ook absoluut niet wil werken. Thuisfront word geleefd, daar heb ik de grootste moeite mee. Mijn dromen kan ik niet waarmaken .
- Altijd wordt geroepen dat het thuisfront zo belangrijk is, maar wanneer je Defensie (voor de eerste keer in 10 jaar) nodig hebt, word je tot driemaal toe afgewezen. Dit is niet prettig geweest voor zowel mijn man die op missie was als voor mij.
- Men stelt dat het thuisfront zo belangrijk is, maar op het moment dat mijn partner weg is gegaan heb ik niets meer van Defensie zelf vernomen.
- Zoals eerder vermeld door de minister, valt of staat de missie van mijn partner door de steun van het thuisfront. Hierbij liet Defensie blijken het thuisfront niet te steunen.

Inhoudsopgave

Inleiding	1
Hoofdstuk 1 De onderzoekspopulatie	
1.1. Algemeen	2
1.2. Thuisfront naar leeftijd en burgerlijke staat	2
1.3. Arbeidsmarktsituatie van de partner	3
1.4. Het al dan niet werken van het thuisfront/familieleden bij Defensie	4
1.5. Gezinssituatie	5
1.6. Militaire achtergrondgegevens van de militair	6
Hoofdstuk 2 Onderzoeksresultaten	
2.1. Algemeen	7
2.2. Ervaringen voor de uitzending en bij vertrek	7
2.3. Ervaringen tijdens de uitzending	12
2.4. Ervaringen na terugkeer van de uitzending	20
2.5. Uitzendduur en uitzendbescherming	24
Hoofdstuk 3 Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	
3.1. Algemeen	27
3.2. Samenvatting	27
3.3. Conclusies	29
3.4. Aanbevelingen	31
Bijlage A Onderzoeksopzet	
Bijlage B Lijst van afkortingen	

Inleiding

Het werken bij Defensie zorgt ervoor dat militairen veelvuldig voor korte of langere periode van huis zijn voor oefeningen en missies. Een lange afwezigheid (veelal 3 tot 6 maanden) in het kader van een missie kan grote invloed hebben op het thuisfront (partner, kinderen en ouders) en op de relatie. De mate van invloed is echter van vele factoren afhankelijk.

Op 3 november 2014 jaar vroeg de heer Segers (ChristenUnie) samen met mevrouw Eijssink (PvdA) met een motie in de Vaste Kamercommissie van Defensie aandacht voor het thuisfront (TK 34 000 X, nr. 24). De minister van Defensie, mevrouw Hennis-Plasschaert, zei toen: *Zonder thuisfront geen inzet. Het thuisfront is een cruciale factor* (TK 34 000 X, nr 42, blz. 50). Tegelijkertijd heeft de Minister aan de Tweede Kamer toegezegd een onderzoek onder het thuisfront te houden. Op 11 maart 2015 zei ze tegen de Vaste Kamercommissie dat de resultaten van dit onderzoek in elk geval eind 2015 beschikbaar zijn.

Dat Defensie een onderzoek bij het thuisfront houdt vinden we als AFMP en Marechausseevereniging (MARVER) prima, maar ook wij als FNV-vakbonden houden graag nu al ons eigen onderzoek. Op basis van de resultaten van ons eigen onderzoek heeft het thuisfront bouwstenen aangedragen om in het overleg met Defensie de zorg voor het thuisfront zo nodig aan te passen en/of te verbeteren.

Gedurende de periode van 1 februari t/m 31 maart 2015 hebben twee vragenlijsten op de website van de beide bonden gestaan, t.w. :

- Eén vragenlijst voor partners van uitgezonden militairen
- Eén vragenlijst voor ouders van uitgezonden militairen die nog thuis wonen

De vragenlijst bestond uit 57 gesloten vragen. Voorts werden enkele open vragen gesteld waardoor aan de respondenten de mogelijkheid is geboden om aanvullend in eigen woorden hun mening op enkele onderwerpen te geven.

De besturen van de AFMP en de MARVER spreken hun dank uit voor de zeer waardevolle en soms emotionele reacties die bij de open vragen van de vragenlijst zijn geschreven. Een deel van deze reacties is als hartekreet verweven in het rapport.

Met de resultaten van de vragenlijst wordt antwoord gegeven op vragen als:

- Wat zijn de ervaringen van het thuisfront als hun partner/kind op uitzending is?
- Hoe is voor, tijdens en de na de uitzending de steun en begeleiding vanuit Defensie ervaren?
- Hoe wordt de steun uit de directe omgeving ervaren?
- Hoe is het contact met de uitgezonden militair?
- Hoe staat het thuisfront tegenover de uitzendperiode en de uitzendbescherming?

In hoofdstuk 1 wordt de onderzoekspopulatie beschreven, terwijl in hoofdstuk 2 de ervaringen voor, tijdens en na de uitzending worden beschreven. Verder wordt in hoofdstuk 2 nader ingegaan op de uitzendduur en de uitzendbescherming. In hoofdstuk 3 ten slotte worden conclusies getrokken en aanbevelingen geformuleerd.

Hoofdstuk 1 De onderzoekspopulatie

1.1. Algemeen

In dit hoofdstuk worden de achtergrondgegevens van de onderzoekspopulatie nader beschreven. Dit betreft:

- Het thuisfront naar leeftijd en burgerlijke staat (1.2)
- De arbeidsmarktsituatie van de partner (1.3)
- Het al dan niet werken van het thuisfront/familieleden bij Defensie (1.4)
- Gezinssituatie (1.5)
- Militaire achtergrondgegevens van de militair (1.6)

Voor een nadere toelichting over de onderzoeksopzet wordt verwezen naar bijlage A.

In totaal hebben 297 personen de vragenlijst ingevuld, waarvan 279¹ partners en 18 ouders van een uitgezonden militair.

Tabel 1. Verdeling van respondenten naar geslacht (in aantal en %)

	Man (in %)	Vrouw (in %)	Totaal	Percentage ²
Partners	3,6	96,4	279	93,9
Ouders	50	50	18	6,1
Totaal			297	100,0

Gezien het geringe aantal ouders, dat de vragenlijst heeft ingevuld, zal bij de presentatie van de resultaten niet separaat over deze groep worden gerapporteerd. De resultaten van beide groepen zijn daarom bij de meeste tabellen bij elkaar gevoegd. Sommige resultaten die worden gepresenteerd betreffen enkel en alleen de groep van partners van uitgezonden militairen.

Deze respondenten vertegenwoordigen een behoorlijk deel van de doelgroep, het thuisfront. Lang niet alle militairen zijn de afgelopen jaren immers op missie geweest.

1.2. Thuisfront naar leeftijd en burgerlijke staat

Tabel 2. Verdeling van thuisfront naar leeftijd (in aantal en %)

Leeftijd	Partners	Percentage	Ouders	Percentage
Tot en met 20 jaar	3	1,1	0	0
21 – 30 jaar	113	40,5	0	0
31 – 40 jaar	70	25,1	0	0
41 – 50 jaar	52	18,6	3	16,7
51 jaar en ouder	41	14,7	15	83,3
Totaal	279	100,0	18	100

Het overgrote deel van de partners (65,6%) zit in de leeftijdsgroep van 21 t/m 40 jaar. Bij de ouders die de vragenlijst hebben ingevuld is het overgrote deel (83,3%) 51 jaar of ouder.

¹ Bij beide vragenlijsten zijn door sommige respondenten niet alle vragen ingevuld, waardoor het aantal respondenten per vraag soms afwijkt van het totale aantal respondenten.

² Bij de percentages is een afronding op één decimaal achter de komma gehanteerd, waardoor bij optelling het totaal niet altijd exact 100% is.

Meer dan de helft (64,1%) van de respondenten is gehuwd, terwijl 30,2% samenwoont.

Tabel 3. Verdeling van het thuisfront naar burgerlijke staat (in aantal en %)

Burgerlijke staat	Partners/ouders	In %
Gehuwd	189	64,1
Ongehuwd/samenwonend	89	30,2
Vaste relatie/niet samenwonend	16	5,4
Gescheiden maar wel co-ouderschap	1	0,3
Totaal	295	100

1.3. Arbeidsmarktsituatie van de partner

Op 29 januari 2015 maakte het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) bekend, dat "de jongste generaties vrouwen steeds meer participeren op de arbeidsmarkt". Daardoor is aldus het CBS de verdeling van het aantal arbeidsuren tussen partners ook veranderd. Het meest gangbaar is tegenwoordig de combinatie waarbij één partner een voltijdbaan heeft en de ander een grote deeltijdbaan (20 – 35 uur). Ruim 50 procent van de huidige generatie 35-jarige vrouwen, maakt aldus het CBS deel uit van een dergelijk tweeverdienershuishouden. Voor de oudere generatie vrouwen van 35 jaar is dit 29 procent. Een ander CBS-onderzoek laat zien dat zo'n 18% van de vrouwelijke beroepsbevolking 12 tot 20 uur werkt.

Uit de resultaten van dit onderzoek komt deze tendens ook naar voren. Meer dan 80% van de respondenten heeft een betaalde baan. Bij de groep partners met kinderen heeft een vergelijkbaar percentage (83,7%) een betaalde baan.

Tabel 4. Verdeling van thuisfront (partners) naar al dan niet hebben van een baan (in aantal en %)

Betaalde baan	Aantal	In %
Ja	230	82,4
Nee	49	17,6
Totaal	279	100,00

Aan de respondenten die een betaalde baan hebben is gevraagd hoeveel uren zij per week werken. Bijna de helft (40,2%) werkt 31 uur of meer, terwijl 32,3% een arbeidscontract heeft van 21 t/m 30 uur. Ruim 27% werkt 20 uur of minder.

Tabel 5. Verdeling van het aantal uren dat arbeid wordt verricht (in aantal en %)

Aantal uren arbeid	Aantal	In %
0 – 10 uur	13	5,7
11 – 20 uur	50	21,8
21 – 30 uur	74	32,3
31 uur of meer	92	40,2
Totaal	229	100,00

Het overgrote deel (71,9%) is tevreden met het aantal uren dat wordt gewerkt.

Wisselend wordt geoordeeld of het werk van de militair de partner remt in zijn/haar carrière. Zo'n 38,3% is het eens met die stelling, terwijl bijna de helft (45,5%) het er niet mee eens is. Bij de partners met kinderen is bijna de helft (48,3%) het (helemaal) eens met de stelling.

Hartekreet:

- Ik zou het fijn vinden als er meer aandacht komt voor de problemen waar de partner tegenaan loopt wat betreft werk. In mijn geval remt het mijn carrière. Er is in de burgermaatschappij weinig begrip voor werknemers die een partner hebben bij Defensie (zowel inzake oefeningen, uitzendingen) en die te maken hebben met onregelmatige werktijden of bereikbaar moeten zijn.

Tabel 6. Het werk van mijn partner remt mij in mijn carrière (in %)

	Aantal Partners	In %	Aantal partners met kinderen	In %
Helemaal mee eens	44	15,9	34	22,2
Mee eens	62	22,4	40	26,1
Neutraal	45	16,2	27	17,7
Mee oneens	84	30,3	39	25,5
Helemaal mee oneens	42	15,2	13	8,5
Totaal	277	100,0	153	100,0

Uit de beantwoording van de open vragen komt naar voren, dat de militaire activiteiten van de partner (oefening, opleiding, missie en overwerk) een zware last op de andere ouder legt als er kinderen in het gezin zijn. Ook het feit dat sommige militairen door de afstand woonplaats- kazerne noodgedwongen alleen in het weekend thuis zijn maakt het lastig om de zorg van de kinderen gelijkmatig te verdelen over beide ouders. Sommige partners willen niet dat hun kinderen van oppasadres naar oppasadres gaan, zodat zij daarmee, zolang de kinderen nog jong zijn, qua carrière noodgedwongen een pas op de plaats maken.

1.4. Het al dan niet werken van het thuisfront/familieleden bij Defensie

Voorts is gevraagd in hoeverre de respondenten zelf bij Defensie werken of hebben gewerkt. Van de respondenten is 83,5% nooit werkzaam geweest bij Defensie. De overige respondenten hebben bij Defensie gewerkt (8,1%) of werken nog steeds bij Defensie (8,4%).

Tabel 7. Bent u zelf werkzaam (geweest) bij Defensie? (in aantal en %)

Werkzaam (geweest) bij Defensie	Partners/ouders	In %
Nee nooit geweest	248	83,5
Ja maar heb Defensie verlaten	24	8,1
Ja	25	8,4
Totaal	297	100,00

Voor zover er al naaste familie bij Defensie werkt of heeft gewerkt is dit met name het geval bij zwager/schoonzus (31,6%) of broer/zus (26,3%).

Tabel 8. Familieleden werkzaam (geweest) bij Defensie? (in aantallen gemeld en %)

Werkzaam (geweest) bij Defensie	Aantal maal gemeld	In %
Ouders(s)	31	23,3
Schoonouder(s)	25	18,8
Broer(s)/zus(sen)	35	26,3
Zwager(s)/schoonzus(sen)	42	31,6
Totaal	133	100,00

1.5. Gezinsituatie

Een uitzending van een militair heeft niet alleen grote invloed op de achterblijvende partner/ouder maar ook op het kind of de kinderen in het gezin. Om meer inzicht te krijgen in de gezinssamenstelling is gevraagd naar het aantal kinderen alsmede naar de leeftijd van de kinderen die nog thuis wonen.

Tabel 9. Hoeveel kinderen heeft u samen? (in aantal en %)

Aantal kinderen	Partners	In %	Ouders	In %	Totaal (in%)
Geen	111	40,1	0	0	37,5
1	44	15,9	4	21,1	16,2
2	77	27,8	11	57,9	29,7
3	22	7,9	4	21,0	8,8
4	8	2,9	0	0	2,7
Anders, nl.	15	5,4	0	0	5,1
Totaal	277	100	19	100	100

Terwijl 40,1% van de partners geen kinderen heeft, bestaat bij de groep partners en ouders met kinderen het overgrote deel van het gezin uit twee kinderen (29,7%).

Bij de groep 'partners' met kinderen is nog nader gevraagd naar de leeftijden van de thuiswonende kinderen. Op basis van de resultaten wordt duidelijk dat

- Bij ouders met één kind de leeftijd bij meer dan de helft tot en met 5 jaar is (52,6%)
- Bij ouders met twee kinderen de leeftijd bij meer dan de helft van de kinderen van 3 tot en met 11 jaar is (53,8%)
- Bij ouders met drie kinderen de leeftijd bij meer dan de helft van de kinderen van zes tot en met achttien jaar is (52,9%).

Tabel 10. Leeftijd van de thuiswonende kinderen verdeeld naar aantal kinderen? (in %)

Leeftijd kinderen van partners	1 kind (n=57)	2 kinderen (N=132)	3 kinderen (N=51)	4 kinderen (N=20)
0 – 2 jaar	33,3	12,9	11,8	5
3 – 5 jaar	19,3	21,2	19,6	25
6 – 11 jaar	12,3	32,6	23,5	40
12 – 18 jaar	21,0	16,7	29,4	30
19+	14,0	16,7	15,7	0
Totaal	100,00	100,00	100	100

1.6. Militaire achtergrondgegevens van de militair

Aan de respondent is gevraagd bij welk krijgsmachtdeel hun partner is ingedeeld en tot welke categorie de partner behoort. Aanvullend zijn vragen gesteld over de uitzendervaring.

Het overgrote deel is werkzaam bij de Koninklijke Landmacht (59,1%) of de Koninklijke Luchtmacht (27,2%).

Tabel 11. Verdeling van de partner van het thuisfront naar krijgsmachtonderdeel en categorie (in %)

Defensieonderdeel	manschap	korporaal	Onderofficier	Officier	Totaal
Koninklijke Marine	6	3	10	4	8,2
Koninklijke Landmacht	18	35	76	32	59,1
Koninklijke Luchtmacht	1	12	46	16	27,2
Koninklijke Marechaussee	0	1	8	5	5,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Ten aanzien van de uitzendervaring over de periode van 2007 – 2014 geeft een groot deel van de respondenten aan dat hun partner eenmaal (42,1%) of tweemaal (35%) is uitgezonden (geweest). In totaal zo'n 20% heeft 3, 4 of 5 uitzendingen in de afgelopen jaren gehad.

Tabel 12. Aantal maal op uitzending gedurende periode 2007 – 2014 (in aantal en %)

Aantal maal op uitzending	Aantal	In %
1 keer op uitzending	107	42,1
2 keer op uitzending	89	35,0
3 keer op uitzending	31	12,2
4 keer op uitzending	11	4,3
5 keer op uitzending	10	3,9
6 keer op uitzending	2	0,8
7 keer op uitzending	1	0,4
8 keer op uitzending	3	0,2
Totaal	254	100,00

Gevraagd naar de jaren dat de partner is uitgezonden zien we dat bijna 40% in 2013 en 2014 is uitgezonden geweest en bijna 25% in de jaren 2010 en 2011.

Tabel 13. In welk jaar/jaren is uw partner op uitzending geweest? (in aantal en %)

Jaar op uitzending	Aantal	In %
2014	148	28,7
2013	54	10,5
2012	44	8,5
2011	42	8,2
2010	57	11,1
2009	71	13,8
2008	54	10,5
2007	45	8,7
Totaal	515	100,00

Hoofdstuk 2 Onderzoeksresultaten

2.1. Algemeen

Bij Defensie is sprake van twee typen uitzendingen t.w. individuele uitzendingen en uitzendingen van een complete eenheid. Bij individuele uitzendingen wordt de militair als individu door de moedereenheid uitgeleend aan de eenheid, die op missie gaat; soms wordt een complete missie-eenheid geformeerd uit individuele militairen van verschillende eenheden van diverse defensie-onderdelen (vgl. UNMISS). Het achterblijvende personeel van zo'n moedereenheid blijft in Nederland de organieke taak uitvoeren.

Bij een eenheidsuitzending gaat de volledige eenheid op missie. Bij zo'n missie blijft er slechts een klein deel of niemand van de eenheid in Nederland achter.

In dit hoofdstuk worden ervaringen van het thuisfront gepresenteerd waarbij een onderscheid is gemaakt in

- ervaringen voor de uitzending en bij vertrek (2.2.)
- ervaringen tijdens de uitzending (2.3)
- ervaringen na terugkeer van de uitzending (2.4)

Vervolgens wordt in paragraaf 2.5. nader ingegaan op de uitzendbescherming en de uitzendduur.

2.2. Ervaringen voor de uitzending en bij vertrek

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de ervaringen van het thuisfront voor en bij vertrek van hun partner/kind. Het betreft daarbij

- De aanwijzing van de militair voor uitzending (2.2.1)
- De tijd tussen aanwijzing en het vertrek (2.2.2)
- Informatie over de uitzending en het missiegebied (2.2.3)
- Ondersteuning vanuit Defensie (2.2.4)
- Het vertrek naar het missiegebied (2.2.5)

2.2.1. De aanwijzing van de militair voor uitzending

Hoewel iedere militair en het thuisfront er rekening mee houdt dat de militair elk moment kan worden uitgezonden zorgt een aanwijzing voor een missie toch voor de nodige aanpassingen binnen de thuissituatie met name als er kinderen in het gezin zijn.

In hoeverre die aanpassingen overgaan naar onrust en/of stress is, getuige de reacties van de respondenten, sterk afhankelijk van bepaalde factoren.

De onrust kan bijvoorbeeld naar boven komen indien lange tijd onduidelijk is óf en wanneer de aanwijzing definitief is en hoe lang de missie duurt. Ook is er extra stress indien sprake is van een eerste uitzending omdat op zo'n moment ook het thuisfront nog 'zoekend' is om in alle rust alle facetten van de uitzending precies te begrijpen.

Onduidelijk is welke thuisfrontzorg aan de partner van de werkbezoeker wordt gegeven. Het betreft grotendeels defensiepersoneel dat als werkbezoeker op onregelmatige basis tijdelijk naar het missiegebied wordt gestuurd om instandhoudingstaken te verrichten. Deze specifieke instandhoudingstaken hebben een zodanig korte duur dat deze niet als permanente functies zijn opgenomen. Voorbeelden zijn de jaarlijkse keuring van hijskranen, 200 uurs-inspecties van helikopters, extra (specialistisch) onderhoud aan infrastructuur en onderhoud door civiele monteurs op specifieke uitrustingsstukken. (bron: brief Ministerie van Defensie aan de Tweede Kamer d.d. 17 juni 2008 nr. D/2008015566).

Deze groep werkbezoekers valt buiten alle informatie- en zorgkanalen. Formeel is er immers geen sprake van een aanwijzing voor uitzending, maar voor het thuisfront maakt dat vaak geen verschil.

Hartekreet:

- Mijn man zou voor 7 maanden op missie moeten maar zijn baas wou de knoop niet doorhakken en daarom hebben mijn man en ik 2,5 weken in spanning gezeten omdat ik niet wist of hij zou gaan. Nu is er toch voor een andere militair gekozen. Ik ben emotioneel door een hel gegaan en voor niks. Dat had anders gekund.
- Wist alleen dat mijn man naar Mali moest. Hoelang? Wanneer? Er was niks bekend. Ook op de thuisfrontinformatiedag niet.
- Duidelijkheid over de uitzendduur, want die werd op de dag van vertrek plotseling met een maand verlengd.
- Mijn man is op dit moment voor de vierde keer als zogenaamd werkbezoeker in oorlogsgebied, maar aangezien zijn uitzending niet in het normale stramien past is er niemand die ook maar iets aan voorbereiding, informatie of ondersteuning biedt of heeft geboden. Ik was en ben volledig aangewezen op wat ik zelf aan informatie of ondersteuning kan vinden.

2.2.2. De tijd tussen aanwijzing en het vertrek

Bij een reguliere missie van een eenheid is planmatig vaak al bekend welke eenheid wanneer wordt uitgezonden, zodat zowel de militair als ook het thuisfront daar rekening mee kunnen houden en zich maximaal kunnen voorbereiden op de nieuwe situatie.

Bij een nieuwe missie is vaak niet altijd direct duidelijk wanneer de eerste eenheid naar het missiegebied gaat. Logistieke en politieke redenen kunnen daarbij een belangrijke rol spelen, waarbij er soms meer tijd is dan aanvankelijk gepland of juist minder tijd (vgl. de ebola missie). Ook bij individuele uitzendingen kan als gevolg van onverwachte personele mutaties een feitelijke uitzending ineens veel sneller gaan dan gepland.

Met name als er sprake is van een strak en kort tijdsframe tussen aanwijzing en feitelijke uitzending ontstaat er in de thuissituatie de nodige onrust en/of onzekerheid. Deze onrust wordt nog verder versterkt indien het én voor de militair én voor het thuisfront een eerste uitzending betreft.

Een extra factor waar het thuisfront mee te maken krijgt is de zogenaamde '*uitzending voor de uitzending*'. Immers, regulier is er al sprake van een gevuld oefenschema, maar als de militair wordt aangewezen dan vindt er als voorbereiding op de missie een zogenaamd opwerktraject van enige weken plaats. Ook dan is de militair veel van huis en bestaat er geen tot zeer beperkte mogelijkheid om verlof op te nemen.

Hartekreet:

- De laatste missie was een voorbereidingstijd van 2,5 week (ebolamissie) waarvan mijn man allerlei extra trainingen moest volgen. De tijd was te kort om de uitzendmap in te vullen en hij was ook nauwelijks thuis om het e.e.a. met mij door te spreken.
- Wij hebben 4 weken gehad en toen zat mijn man in het vliegtuig. Een achtbaan aan onduidelijkheid en emoties. Wij hebben heel veel onrust ervaren en geen tijd meer gehad voor "ons" als gezin.
- Het snelle vertrek maakte het onmogelijk om voldoende informatie te geven. Begrijpelijk, maar voor het thuisfront gaf dit meer onzekerheid en onduidelijkheid.
- Twee weken voor de uitzending is mijn man pas aangewezen terwijl al 2 maanden bekend was dat deze functie gevuld diende te worden.
- Omdat pas op het laatste moment bekend was dat mijn partner op deze missie gezet werd heb ik de informatiedag voor het thuisfront gemist. Dat vond ik wel erg jammer. En daarmee dus ook gegevens over missiegebied etc. gemist. Ik kreeg alleen op het moment van afscheid nemen de 'handleiding nabestaanden' (goede timing), welke dus behoorlijk achterhaald was omdat je deze in principe samen in moet vullen.

Bij een kort tijdsbestek tussen aanwijzing en uitzending én een strak opwerktraject wordt de noodzakelijke 'quality time' nog meer geweld aan gedaan. Op zo'n moment begint de missie al met extra onrust wat van invloed kan zijn op de onderlinge relaties gedurende de gehele missieperiode en mogelijk nog daarna.

2.2.3. Informatie over de uitzending en het missiegebied

Voorafgaand aan een missie wordt door Defensie een zogenaamde thuisfrontinformatiedag (TFI) gehouden. Bijwonen van deze dag is verplicht voor de militair en het thuisfront. Voor kleine kinderen wordt veelal een apart programma georganiseerd. Tijdens deze dag wordt naast algemene informatie over de missie en het missiegebied ook praktische informatie gegeven o.a over de postvoorziening en de organisatie en bereikbaarheid van diverse instanties.

Zo'n 65% is (zeer) tevreden over deze informatie en de thuisfrontinformatiedag. De live-verbinding met het missiegebied die bij sommige van deze dagen was georganiseerd werd altijd zeer gewaardeerd.

Tabel 14. Mate van tevredenheid over de verstrekte informatie en de thuisfrontinformatiedag (in %)

	(Zeer) ontevreden	Niet ontevreden/ Niet Tevreden	(zeer) Tevreden
Voor de missie			
Informatie over de missie/uitzendgebied	15,3	20,1	64,7
Thuisfrontinformatiedag	13,2	19,2	67,6

Ondanks dat bijna 2/3 positief is over de thuisfrontinformatiedag zijn er door de respondenten ook kanttekeningen geplaatst. Het programma van een thuisfrontinformatiedag is aldus deze respondenten zeer formeel en te algemeen.

Sommige partners hebben al een groot aantal thuisfrontinformatiedagen meegemaakt. Zij vinden zo'n dag heel belangrijk maar willen graag een andere invulling. Bij deze groep van partners is meer behoefte aan direct contact in kleiner verband met partners die in hetzelfde missiegebied zitten ('*gedeelde smart is halve smart*')

Hartekreet:

- Ik vind dat er meer contact mogelijk moet zijn met andere partners van uitgezonden militairen. Zij begrijpen als geen ander de situatie en zijn ervaringsdeskundig.
- Voor sommige partners, die al veel missies hebben meegemaakt, is een algemene TFI-dag totaal niet interessant. Wat ze wel nodig vinden is contact op kleine schaal met de partners van militairen uit het team van de uitgezonden militair. Uit ervaring weet ik dat hier dan geen geld voor vrijgemaakt wordt. Sommigen hebben gewoon geen behoefte aan een massale informatiedag, zeker wanneer hun partner voor de vijfde of zesde keer weg gaat
- Misschien een idee om de mogelijkheid aan te bieden om deel te kunnen nemen aan een groep met lotgenoten. Het lotgenotencontact heeft mij namelijk enorm geholpen. Ik had het geluk dat iemand contact met mij zocht, anders had ik geen lotgenotencontact gehad gedurende de uitzending. De mogelijkheid om contact te zoeken is er wel tijdens informatiedagen, maar op dat moment was ik nog niet bezig met het zoeken naar lotgenoten omdat ik de informatie zo veel en zo indrukwekkend vond dat ik daar op dat moment niet aan toe was.
- Tussentijd meer investeren in thuisfront bv vader/dochter of vader /zoon evenementen. Vergroot de draagkracht van kinderen en contact met kinderen.
- Gesprekken met mensen in hetzelfde schuitje. Dat biedt zoveel herkenning. Maakt dat je je minder alleen voelt. Feit is dat het sociale leven om je heen, die geen link heeft met Defensie, geen idee heeft waar je in zit en hoe dit voelt.
- Is er een plek (bv digitaal) waar thuisblijvers met elkaar in contact kunnen komen? Kan er onderling steun of hulp aangeboden worden? Is er een luisterend oor? Dat mis ik.

Andere partners geven aan dat de informatie over kinderen en de missie te sterk gericht is op jonge kinderen (peuter en kleuter). Deze partners hebben juist meer behoefte aan praktische 'tips en tools' om de kinderen (in alle levensfasen: baby, peuter, kleuter en puber) door de missie te (be)geleiden. Afhankelijk van de levensfase beleeft elk kind immers de lange afwezigheid van zijn ouder op een andere wijze.

Hartekreet:

- Bij Defensie ligt de nadruk op de kleine (baby, peuter, kleuter) kinderen. Ik had pubers toentertijd. Daar is geen informatie voor en ook geen aandacht terwijl die 't moeilijkst hebben tijdens de uitzending. Er is schade aangericht waar we 4 jaar na dato nog altijd mee te maken hebben.
- Ik heb meerdere malen navraag gedaan over hoe ik het beste mijn dochter kan begeleiden voor tijdens en na de uitzending van mijn man. Helaas is hier weinig tot geen antwoord op gekomen en hebben we dit alleen moeten doen.
- Hoe om te gaan met de uitleg aan jonge kinderen dat papa lang weg moet. Een kind heeft immers weinig besef van tijd.
- Er is weinig te vinden voor gezinnen met jonge kinderen tijdens een uitzending. Alleen maar pdf-bestand met een boekje... graag meer tips.
- Vooral de oudste van 5 ondervindt behoorlijk wat problemen door het gemis van haar vader. Binnen Defensie is er nog niemand die me vooraf of tijdens de uitzending heeft kunnen aangeven hoe hier goed mee om te gaan.
- Aandacht voor de pubers. en problemen op school. Zorg ervoor dat de achterblijvers ook daar de weg in weten te vinden. Mijn militair deed alsof het niet belangrijk genoeg was om jullie daar lastig mee te vallen.

2.2.4. Ondersteuning vanuit Defensie

Ten aanzien van de ondersteuning vanuit de eenheid laat de waardering een zeer wisselend beeld zien: zo'n 35% is (zeer) ontevreden en bijna 35% is (zeer) tevreden. Mogelijk valt dit verschil te verklaren in de aandacht die de eenheid zelf aan de missie besteed. Indien de eenheid immers zelf op missie gaat is de betrokkenheid tussen thuisfront en eenheid mogelijk sterker. Bij een individuele uitzending, waar in de meeste gevallen slechts één persoon van de eenheid op missie gaat is de eenheid met haar organieke taak bezig waardoor minder aandacht wordt gegeven aan het thuisfront van de uitgezonden militair.

Tabel 15. Mate van tevredenheid over ondersteuning vanuit de eenheid (in %)

	(Zeer) ontevreden	Niet ontevreden/ Niet Tevreden	(zeer) Tevreden
Voor de missie			
Ondersteuning vanuit de eenheid	35,3	30,4	34,3

2.2.5. Het vertrek naar het missiegebied

Uiteindelijk is dan de datum bekend dat de militair vertrekt naar het missiegebied. Tenminste daar gaat het thuisfront van uit. Door uiteenlopende operationele en/of logistieke redenen is de geplande datum van vertrek niet altijd de daadwerkelijke datum dat de partners en families afscheid van elkaar nemen.

Vele malen kwam bij de open vragen de sterke klacht naar voren dat Defensie wel heel gemakkelijk omgaat met de continue wijzigingen van de vertrekdatum en vertrektijd. Daardoor wordt het thuisfront steeds weer geconfronteerd om met veel kunst- en vliegwerk bij de eigen werkgever het verlof/het dienstrooster opnieuw aangepast te krijgen of de oppas op een andere dag te regelen. Ook de afstemming met de school om vrij voor de kinderen te vragen stuit dan vaak op problemen. Naast deze praktische zaken levert zo'n schijnbaar 'simpele' wijziging van datum en tijd ook veel onrust en stress binnen de eigen gezinssituatie op.

Hartekreet:

- Mijn partner is plotseling één week eerder vertrokken. Hij vertrok zondagnacht en heeft door zelf er achter aan te gaan, donderdag gehoord hoe laat hij moest vertrekken. Zeer frustrerend voor het thuisfront wat ook op het werk nog vrij moest regelen. Niet iedereen kan zomaar vrij nemen. Ik ben hier erg boos om geweest. Je kunt dit niet maken tegenover de militair die vertrekt en zeker ook niet tegen over het thuisfront. "wat zo belangrijk is". Daar zet ik dan mijn vraagtekens bij!!
- Zekerheid. Hij ging uiteindelijk 5 weken later weg als in eerste instantie gezegd. Dus je loopt dan heel erg lang tegen het moment aan te hikken wat de sfeer niet prettig maakt thuis. Niemand weet waar hij/zij aan toe is.
- Mijn man moest 10 dagen eerder vertrekken omdat er iemand door privé omstandigheden eerder naar huis moest. Hij moest op zondag vertrekken. Hij wist dit omdat hij er vrijdagmiddag zelf achter aangegaan was. Dit vind ik onacceptabel. Ik ben daar erg boos over geweest en eigenlijk nog steeds. Zo ga je niet met personeel en familie om!! Ik heb 2 kinderen die in de zorg werken en graag bij het afscheid wilden zijn. Dit werd op deze manier bijna onmogelijk gemaakt. Hoe kun je nou op vrijdagmiddag om 15.00 uur nog regelen dat je op zondag vrij bent. Dus is het thuisfront belangrijk? Ik heb hier mijn twijfels over.
- De exacte vertrekdatum. Niet steeds een wijziging. Als partner heb ik ook een baan en kan niet 4 of 5 keer mijn vrije dag verzetten omdat de vertrekdatum weer eens veranderd. Kies een datum en houd je eraan.
- De eerste uitzending was een ramp qua vertrek. Diverse keren in een week uitstel waarbij hij ook weggebracht was en we afscheid hadden genomen. Toen kon ik hem weer ophalen. Dit kun je het thuisfront echt niet aan doen.

Tabel 16. Het afscheid nemen bij vertrek was moeilijk voor mij (in aantal en %)

	Aantal Partners/ouders	In %
Helemaal mee eens	151	51,2
Mee eens	106	35,9
Neutraal	24	8,1
Mee oneens	13	4,4
Helemaal mee oneens	1	0,3
Totaal	295	100

Het overgrote deel van de respondenten (88%) vond het afscheid nemen bij vertrek moeilijk. Een iets lager percentage (73%) bij de partners heeft geconstateerd dat ook voor hun kinderen het afscheid nemen moeilijk was.

Tabel 17. Het afscheid nemen was moeilijk voor onze kinderen (in aantal en %)

	Aantal Partners	Percentage
Helemaal mee eens	60	38,5
Mee eens	54	34,6
Neutraal	29	18,6
Mee oneens	12	7,7
Helemaal mee oneens	1	0,6
Totaal	156	100,0

2.3. Ervaringen tijdens de uitzending

2.3.1. Algemeen

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de ervaringen van het thuisfront tijdens de uitzending. Het betreft daarbij

- De dagelijkse routine in Nederland (2.3.2)
- Afwezigheid van de partner die op missie is (2.3.3)
- Steun aan het thuisfront (2.3.4)
- Contact met de militair in het missiegebied (2.3.5)

2.3.2. De dagelijkse routine in Nederland

Bijna 80% van de respondenten geeft aan dat zij na vertrek van hun partner/kind de (nieuwe) dagelijkse routine weer oppakken. Een meerderheid van de respondenten (62,8%) kon zich goed aanpassen aan de afwezigheid van hun partner/kind.

Tabel 18. Na vertrek van mijn partner/kind pak ik mijn (nieuwe) dagelijkse routine op (in aantal en %)

	Aantal Partners/ouders	Percentage
Helemaal mee eens	47	16,0
Mee eens	183	62,2
Neutraal	38	12,9
Mee oneens	24	8,2
Helemaal mee oneens	2	0,7
Totaal	294	100

Tabel 19. Ik kon mij goed aanpassen aan de afwezigheid van mijn partner/kind (in aantal en %)

	Aantal Partners/ouders	Percentage
Helemaal mee eens	24	8,1
Mee eens	162	54,7
Neutraal	60	20,2
Mee oneens	45	15,2
Helemaal mee oneens	5	1,7
Totaal	296	100,0

Toch geeft een groot deel van de partners met kinderen (62,8%) aan dat de zorg voor de kinderen zonder de partner zwaar is.

Tabel 20. Voor mijn kinderen zorgen zonder mijn partner vind ik zwaar (in aantal en %)

	Aantal Partners	Percentage
Helemaal mee eens	42	25,6
Mee eens	61	37,2
Neutraal	39	23,8
Mee oneens	19	11,6
Helemaal mee oneens	3	1,8
Totaal	164	100,0

Hartekreet:

- Ook tijdens de uitzending heb ik meerdere malen moeite gehad met het regelen van opvang voor de kinderen. Als zij ziek werden of een oppas ziek werd was het voor mij erg lastig iets te regelen. Een kinderdagverblijf is niet zo flexibel dat ze op korte termijn extra plek hebben voor 2 of 3 kinderen. Ondersteuning hierbij was erg welkom geweest. Ook de normale dagelijkse dingen moeten doorgaan en de tijd daarvoor ontbreekt nogal eens gezien mijn eigen baan welke ik niet tijdelijk kan stopzetten. Ondersteuning daarbij, zodat niet alles op enkel mijn schouders terecht komt, zou ook prettig zijn. Door de grote druk en geen rust is de vermoeidheid erg aanwezig. Daardoor kun je de kinderen minder de fijne steun geven die ze zo enorm nodig hebben in deze tijd. De kinderen zijn erg vervelend en door de vermoeidheid wordt je dat zelf ook. Thuis is het nu tijdens de uitzending dus erg ongezellig. Voor mijn gevoel draait het dus helemaal niet om het thuisfront maar kan het thuisfront het grotendeels zelf uitzoeken.
- Mijn man is vertrokken toen onze jongste 7 maanden was, dus tot het eind van de uitzending gebroken nachten gehad, en de zorg alleen voor twee jonge kinderen, dit moet gewoon gebeuren, maar is soms wel pittig, hier kan geen maatschappelijk werker of wie dan ook van defensie wat aan doen. We hebben ons gered, maar de impact is wel groot geweest op ons gezin!
- Mijn werkgever moest ook tijdens de uitzendperiode meewerken om de opvang van de kinderen mogelijk te maken. Aangezien mijn man 4 dagen in de week werkt en er één dag voor de kinderen is moest deze dag nu door mij worden opgevangen en ik moest mijn uren gaan spreiden over meerdere dagen in de week. Mijn werkgever is gelukkig zo flexibel geweest en maakte dit mogelijk.

2.3.3. Afwezigheid van de partner die op missie is*Tabel 21.. De afwezigheid van mijn partner/mijn kind was stressvol voor mij (in aantal en %)*

	Aantal Partners/ouders	Percentage
Helemaal mee eens	46	15,5
Mee eens	124	41,8
Neutraal	87	29,3
Mee oneens	39	13,1
Helemaal mee oneens	1	0,3
Totaal	297	100,0

Voor een kleine meerderheid van de achterblijvende partners (57,3%) was de afwezigheid van de partner in verband met de missie stressvol. Voor hen die kinderen thuis hebben was ook een kleine meerderheid (52,3%) van mening dat de afwezigheid van de ouder stressvol voor de kinderen is.

Tabel 22. De afwezigheid van mijn partner was stressvol voor mijn kinderen (in aantal en %)

	Aantal Partners	Percentage
Helemaal mee eens	37	23,6
Mee eens	45	28,7
Neutraal	53	33,7
Mee oneens	20	12,7
Helemaal mee oneens	2	1,3
Totaal	157	100,0

Een overgrote meerderheid van de respondenten (75%) maakt zich zorgen om de veiligheid van de partner die op missie is. Extra probleem dat uit de reacties op de open vragen naar voren komt is dat het thuisfront naar hun idee verstoeken blijft van de meeste actuele situatie in het missiegebied (zie ook de steun van Defensie bij 2.3.4.)

Tabel 23. Als mijn partner/kind op missie is maak ik me zorgen om zijn/haar veiligheid (in %)

	Aantal Partners/ouders	Percentage
Helemaal mee eens	101	34,4
Mee eens	126	42,9
Neutraal	47	16,0
Mee oneens	17	5,8
Helemaal mee oneens	3	1,0
Totaal	294	100,0

Meer dan 75% van de respondenten telde de dagen af dat de partner weer thuiskwam.

Tabel 24. Tijdens de uitzending telde ik de dagen af dat mijn partner/kind weer thuiskwam (in aantal en %)

	Aantal Partners/ouders	Percentage
Helemaal mee eens	108	36,7
Mee eens	108	36,7
Neutraal	47	16,0
Mee oneens	27	9,2
Helemaal mee oneens	4	1,4
Totaal	294	100,0

2.3.4. Steun aan het thuisfront

De partner van de uitgezonden militair kan van verschillende kant steun ontvangen. Hieronder zal nader worden ingegaan op:

- de steun van Defensie
- de steun vanuit de school
- de steun vanuit de (directe) omgeving

Steun van Defensie

Tijdens de missie kan Defensie op diverse manieren het thuisfront ondersteunen. Veelal wordt die ondersteuning vanuit de afzonderlijke thuisfrontcomités opgezet. Ook het Situatiecentrum (SitCen) en de dienstencentra voor Geestelijke Verzorging en Bedrijfsmaatschappelijk Werk kunnen worden benaderd. Daarnaast kan de commandant en het personeel van de eenheid, waar de uitgezonden militair geplaatst is, de nodige ondersteuning bieden.

Waar voor de uitzending de informatie over het missiegebied als goed werd gekwalificeerd wordt tijdens de missie de informatie over de missie in het algemeen en de voortgang van de missie in het bijzonder uiteenlopend beoordeeld. Een derde deel is (zeer) ontevreden, terwijl ook een derde deel (zeer) tevreden is. Juist in een periode dat in het missiegebied schermutselingen of aanslagen zijn wordt dat gemis aan aanvullende informatie extra gevoeld met name als de partner in het missiegebied om veiligheidsredenen totaal niets mag zeggen.

Ook de midtermdag (ook thuisfrontcontactdag genoemd) en de telefooncirkel zijn verschillend beleefd. Bij de midtermdag is slechts 37% (zeer) tevreden terwijl een nagenoeg gelijk percentage (37%) twijfelt tussen tevreden of ontevreden. Bij de telefooncirkel is de mate van tevredenheid lager met dien verstande dat slechts 22% van de respondenten (zeer) tevreden zijn. Bijna de helft (43%) heeft een middenpositie (niet tevreden/niet ontevreden). Bij de opmerkingen van respondenten kwam naar voren dat sommige respondenten totaal geen beeld hadden wat een telefooncirkel precies inhoudt, hetgeen mogelijk de 43,7% verklaart van respondenten die 'niet tevreden/niet ontevreden' waren

Tabel 25. Mate van tevredenheid over de steun van Defensie (in %)

Tijdens de missie	(Zeer) ontevreden	Niet ontevreden/ Niet tevreden	(zeer) Tevreden	Totaal
Informatie over de voortgang van de missie	33,6	33,2	33,2	100,0
Midtermdag	25,6	34,9	39,5	100,0
Telefooncirkel	33,3	43,7	23,0	100,0
Ondersteuning vanuit de eenheid	41,9	32,4	25,7	100,0

Hartekreet:

- Ik vind het jammer dat de impact van het werk en gebeurtenissen rondom het werk op familie weinig wordt (h)erkend. Als voorbeeld geef ik de apachecrash in Mali van 17 maart jl. Ik had het zeer gewaardeerd als er vanuit defensie communicatie was geweest naar familie van 301-vliegers. Ik heb een kloof ervaren tussen het thuisfront en Defensie, waardoor ik erg zoekende ben in het omgaan met mijn emoties maar vooral in hoe ik mijn man hierin het beste kan steunen. Dat wij het bericht met de rest van Nederland via de media moeten vernemen omdat onze mannen het bericht niet met ons mochten delen, vind ik een kwalijke zaak. Ik begrijp volledig de redenen hiervoor; de families van de omgekomen militairen behoren dit nieuws zeker als eerst te ontvangen. Echter ben ik van mening dat daarnaast ook communicatie dient plaats te vinden naar familieleden van de overige betrokkenen, alvorens het via de media naar buiten wordt gebracht. Wij mogen dan geen militairen van Defensie zijn, maar onze levens staan voor een groot deel in het teken van Defensie en berichten als deze maken veel los.
- Mijn man was één van de weinigen in het uitzendgebied die voor Nederland voor de VN geplaatst was. Alle informatie ging steeds over Gao en niet over Bamako. In de ebola-uitbraakperiode daar (Bamako) had ik daarover geïnformeerd willen worden.
- We worden totaal niet op de hoogte gehouden. Alleen door onze partners als dat mogelijk was en toegestaan.
- Tussentijdse informatie wat voor ons belangrijk is bij oplopende spanning in het uitzendgebied. Bijvoorbeeld wanneer er veel in de media is. Waar moeten we vanuit gaan en moeten we ons meer zorgen maken?

Over de ondersteuning van de eenheid tijdens de missie is meer dan 40% (zeer) ontevreden. Ook bij de reacties kwam sterk naar voren dat het thuisfront duidelijk behoefte had aan actief contact vanuit de eenheid. Het bleef bij sommigen ijzingwekkend stil of ze ontvingen slechts één telefoontje.

Hartekreet:

- Van direct leidinggevende had ik meer contact verwacht, voor, tijdens en na de uitzending. Partner was met een andere eenheid mee.
- Ik heb niets vernomen van de eenheid of dergelijke.
- Meer betrokkenheid van directe collega's van mijn man.
- Meer betrokkenheid. Het initiatief ligt vrijwel altijd bij mij of mijn partner.
- Telefoontje van leidinggevende hoe het gaat en of je het redt.
- Vanuit de eenheid een keer een belletje of zo.
- In ieder geval een telefoontje van de eenheid toen er wat was gebeurd. Dit bleek schijnbaar teveel moeite.

Zo heeft slechts 1/5 deel van de respondenten tijdens de uitzending contact opgenomen met het situatiecentrum. Een zeer klein deel van de respondenten (7,2%) heeft tijdens de uitzending contact gehad met de bedrijfsmaatschappelijk werk. Uit de reacties bleek dat sommige respondenten pas achteraf eraan dachten dat ze zelf het situatiecentrum of een hulpverlener bij Defensie hadden kunnen bellen. Anderen hadden schroom om te bellen of wisten eenvoudigweg niet dat die mogelijkheid bestaat.

Tabel 26. Heeft u tijdens de uitzending van uw partner/kind contact opgenomen met Defensie (in %)

Tijdens de missie	Contact opgenomen met situatiecentrum	Contact opgenomen met bedrijfsmaatschappelijk werk	
Ja	22,3	7,2	
Nee	77,7	92,8	
Totaal	100,0	100,0	

Hartekreet:

- Mocht er iets zijn dan heb ik een informatiemap waar telefoonnummers in staan.
- Ik had geen steun vanuit zijn eenheid, noch van de aangewezen buddy. Door wat er allemaal gebeurde en ik mijn hoofd boven water moest houden heb ik ook niet aan SitCen gedacht. Dit had mijns inziens door de eenheid of buddy of telefooncirkel, die de laatste keer niet één keer belde, geconstateerd moeten worden.
- Wanneer je met jonge kinderen thuis zit en je partner vuurcontact heeft gehad in het uitzendgebied had ik graag contact gehad met iemand van Defensie. Dit heeft zoveel stress opgeleverd bij mij en dat moest ik zelf maar oplossen.
- Tijdens de uitzending is mijn vader overleden. Ik kon mijn man destijds niet bereiken, hij was in Afghanistan twee weken buiten de poort. Ik wist niet dat ik SitCen kon bellen. Had ik graag geweten of beter over ingelicht willen worden.
- Toch iets vaker contact met een geestelijk verzorger gehad. Zelf zoek ik niet zo snel contact met zo iemand.
- Informatie over überhaupt een maatschappelijk werk(s)ter. Mijn partner ging weg in een periode waarin ik herstellende van een depressie was. Dit wist Defensie, maar geen enkele 'extra' steun/empathie is gegeven/getoond.
- Tevens kan Defensie best een keer in de uitzending contact opnemen met de eerste relatie van uitgezonden militairen om te vragen hoe het gaat. Aangezien het thuisfront zichzelf snel lastig voelt en daardoor niet snel zal aankloppen bij een bedrijfsmaatschappelijk werker van Defensie. Als ze zeggen dat er zonder thuisfront geen missie is, mogen ze daar ook best meer tijd insteken.

Van de respondenten geeft 20% aan dat zij graag professionele ondersteuning van Defensie hadden gehad bij de begeleiding/opvoeding van de kinderen. Meer dan de helft (51,3%) vond dat niet nodig.

Tabel 27. Ik had tijdens de uitzending van mijn partner graag professionele ondersteuning van Defensie gehad bij de begeleiding/opvoeding van onze kinderen (in aantal en %)

	Aantal	Percentage
Helemaal mee eens	6	3,9
Mee eens	25	16,0
Neutraal	45	28,9
Mee oneens	55	35,3
Helemaal mee oneens	25	16,0
Totaal	156	100

Steun vanuit school

Aan de partners met kinderen is gevraagd in hoeverre zij ondersteuning van school hadden willen hebben voor de (opvoeding/begeleiding van de) kinderen. Slechts een deel van de respondenten vindt deze ondersteuning van school (23,5%) nodig.

Tabel 28. Ik had graag meer ondersteuning van de school van onze kinderen gehad toen mijn partner op uitzending was. (in aantal en %)

	Aantal Partners	Percentage
Helemaal mee eens	11	7,4
Mee eens	24	16,1
Neutraal	56	37,6
Mee oneens	42	28,2
Helemaal mee oneens	16	10,7
Totaal	156	100

Voorts geeft zo'n 80% van de partners met kinderen aan dat zij weinig tot geen steun van de school tijdens de afwezigheid hebben ontvangen.

Tabel 29. In welke mate heeft u steun ontvangen van de school van uw kind(eren)? (in %)

	Ze er Veel	Veel	Enigszins	weinig	Geen	Totaal
Steun van de school van de kinderen	0,9	5,7	13,5	17,5	62,4	100,0

Voor zover er al steun vanuit school verwacht wordt richt zich dit met name op de faciliteiten om de ouder uit te zwaaien die op missie gaat. Sommige respondenten zouden het op prijs stellen indien Defensie een informatieboekje voor de scholen beschikbaar heeft over wat een missie kan betekenen voor een kind, zodat daarmee rekening kan worden gehouden. Ook werd gemeld dat een formele brief van Defensie waarin het belang wordt aangegeven om de ouder uit te zwaaien of op te halen het voor het thuisfront gemakkelijker maakt om vrij voor de kinderen te krijgen.

Steun vanuit de (directe) omgeving

Aan de respondenten is ook gevraagd of en in welke mate zij tijdens de missie steun uit de directe omgeving hebben ontvangen. De grootste steun komt van de eigen familie gevolgd door vrienden (niet defensie gerelateerd) en de (a.s.) schoonfamilie. Buren en sociale media bieden slechts beperkte steun.

Tabel 30. In welke mate heeft u steun ontvangen van de directe omgeving? (in %)

Steun van	Ze er Veel	Veel	Enigszins	weinig	Geen	Totaal
De eigen familie	26,9	39,1	20,7	7,8	5,44	100,0
De familie van mijn partner	14,4	30,9	24,6	15,4	14,7	100,0
Vrienden (niet Defensie gerelateerd)	15,1	32,3	34,4	12,7	5,5	100,0
De buren	4,8	19,9	26,4	15,7	33,2	100,0
Contacten sociale media	3,5	15,7	26,1	20,2	34,5	100,0

Bij de (directe) omgeving is er getuige de reacties van de respondenten veel onbegrip en onbekendheid met de uitzending. Sommigen hebben meer belangstelling voor de militair op missie en geen enkel idee wat zo'n uitzending praktisch en emotioneel inhoudt voor de achterblijvende partner. Veelal geeft de (directe) omgeving aan dat zo'n missie een logisch onderdeel is van het militaire beroep zodat er geen reden tot klagen is. De respondenten horen dan steeds dezelfde uitspraken:

- "je hebt zelf gekozen voor een huwelijk met een militair"
- "mijn man is ook een week weg voor zaken".
- "ach joh die maanden zijn toch zo voorbij"
- "hij verdient er toch mooi extra mee, dus nu ook niet zeuren".

Sommige respondenten zijn zo zelfstandig dat zij tijdens de missie geen enkele behoefte hadden om steun uit de directe omgeving te ontvangen. Opvallend was ook dat sommige partners in verband met de privacy van de uitgezonden militair en de eigen veiligheid thuis geen enkele ruchtbaarheid (ook niet via sociale media) aan de uitzending hebben gegeven. De lage score van de sociale media kan mogelijk daardoor worden verklaard.

Hartekreet:

- Voor mensen die niet in de situatie zitten vliegt de tijd. Die hebben niet door dat je elke dag tegen een lege stoel aankijkt, er alleen voor staat en een lege plek in je bed hebt. Die zijn druk met hun eigen beslommeringen en hebben vaak wel oog voor de militair in het uitzendgebied en denken dat het thuisfront zich wel redt. Dat is natuurlijk ook zo maar de dagen duren lang. En je wilt ook niet altijd uit jezelf met je verhaal aankomen.
- Ze hebben geen idee wat het inhoudt om je partner zolang te moeten missen en dan ook nog in een gevaarlijke situatie.
- Ze hebben geen idee wat het in de praktijk inhoudt. Hoe alleen je bent, hoe je je ritme aanpast aan de mogelijke contactmomenten.
- Ik denk omdat men niet goed weet hoe ermee om te gaan. Zodra ze merken dat jij als partner het allemaal wel redt en verder niet klaagt wordt het een beetje "gewoon" en vraagt men weinig tot niets. Pas zodra de uitgezonden militair weer terug komt dan ineens is er weer de aandacht.
- Hun dagelijks leven gaat door terwijl ons leven op zijn kop staat. Het is voor buitenstaanders lastig om daar, zeker op langere termijn, rekening mee te (blijven) houden.

2.3.5. Contact met de militair in het missiegebied

Ondanks dat de partner/het kind op missie is, vindt toch regelmatig contact plaats tussen het gezin en de uitgezonden militair. Het belangrijkste communicatiemiddel is de telefoon (38,5%) gevolgd door skype/facetime (21,3%) en mail (18,6%).

Tabel 31. Belangrijkste contact met de militair in het missiegebied (maximaal twee konden worden aangekruist) (in aantallen aangegeven en %)

	Aantal maal aangegeven	In %
Facebook	15	2,9
Mail	96	18,6
Post	75	14,5
Skype/facetime	110	21,3
Sms	22	4,3
Telefoon	199	38,5
Totaal	517	100,0

Uit de antwoorden op de open vragen komt ook sterk naar voren dat de telefoon een zeer belangrijk verbindingsmiddel is. Niet bij alle missies is de telefoonverbinding van een perfecte kwaliteit. Sommige missies hebben zelfs een maximum aantal minuten per week dat gebeld kan worden. Partners die al meerdere uitzendingen hebben meegemaakt geven wel aan dat er door de jaren heen veel verbeterd is. Wat is gebeven is de onmogelijkheid om vanuit Nederland naar het missiegebied te bellen. Het is de militair die het initiatief moet nemen. Voor het thuisfront is zo'n gesprek dan lastig in te plannen wat onrust veroorzaakt omdat het thuisfront nooit precies weet wanneer er wordt gebeld.

Hartekreet:

- Missie in Mali/Gao. Zeker wel de helft van de keren dat we telefonisch contact hadden we een slechte telefoonverbinding, waardoor gesprekken moeizaam verliepen en vaak wegvielen...gelukkig was de verbinding vaak ook wel goed, dit was dan extra genieten.
- Tijdens de missie is het lastig te communiceren op een moment dat het voor de kinderen uitkomt. Vaak is dit enkel mogelijk na schooltijd en voor bedtijd of in de weekenden waarin ik zelf niet werk. Dat is niet elke week mogelijk en dat maakt het voor de kinderen (in dit geval vooral de oudste omdat zij naar school gaat) moeilijk. De mogelijkheden die er waren met een telefoon tijdens de rustige momenten van de werkuren zijn sinds er deze week ook niet meer. Dat maakt het weer een klein beetje moeilijker.
- Blijft vervelend dat je geen contact kan zoeken met je partner. Hij bepaalde wanneer er gebeld kon worden. Bij een gemiste oproep geen terugbel mogelijkheid (wat overigens om veiligheidsredenen begrijpelijk is!)

Wanneer er contact is met het missiegebied vertelt meer dan 80% van de respondenten aan hun partner/kind de dagelijkse belevenissen. Ook toont meer dan 90% interesse in de belevenissen van de partner/kind in het missiegebied en geeft bijna 85% van de respondenten aan dat zij aan hun partner/kind laten blijken dat zij trots op hem/haar zijn. De communicatie geeft aan bijna 80% van de respondenten weer extra energie.

Minder eenduidig wordt geantwoord als de communicatie over slecht nieuws of problemen in Nederland gaat. Slechts de helft van de respondenten (52,2%) probeert als hem/haar iets dwarszit dit te bespreken met de partner/kind in het missiegebied. Ook geeft de helft van de respondenten (50,3%) aan dat zij om advies vragen over vraagstukken/problemen thuis. In beide gevallen geeft ongeveer een kwart van de respondenten aan dat niet te doen.

Eenzelfde teneur valt waar te nemen over het al niet het verzwijgen van slecht nieuws. Bijna de helft van de respondenten zal ook slecht nieuws niet verzwijgen, terwijl een kwart dit wel zal doen.

Tabel 32. Wanneer ik contact heb met mijn partner..... (in %)

	(helemaal) mee eens	mee eens/ mee oneens	(helemaal) Mee oneens
Vertel ik mijn partner mijn dagelijkse belevenissen	82,4	10,5	7,1
Verzwijg ik al het slechte nieuws voor mijn partner	24,0	30,4	45,6
Probeer ik, wanneer me iets dwarszit, het probleem te bespreken	52,2	24,1	23,7
Vraag ik mijn partner om advies over vraagstukken/problemen thuis	50,3	22,0	27,7
Krijg ik weer extra energie	76,5	17,7	5,8
Toon ik interesse in mijn partners belevenissen	92,9	4,4	2,7
Laat ik mijn partner weten dat ik trots op hem/haar ben	84,7	11,2	4,1
Totaal			

Hartekreet:

- Mijn man is nu voor de zevende keer uitgezonden. Onze ervaring is dat bij de eerste uitzendingen we steeds meer naar elkaar toe groeiden. We vertelden elkaar echt ALLES. (toentertijd nog per telefoon en brief) Hoe vaker hij weg is hoe meer je uit elkaar begint te groeien. De benodigde zelfstandigheid van het thuisfront wordt een vanzelfsprekendheid ook tussen de uitzendingen door. Daardoor gingen onze levens steeds meer langs elkaar heen lopen. Je wordt het op een gegeven moment "zat" om ieder wisse wasje te moeten vertellen tijdens korte telefoongesprekjes (die vaak wegvallen door slechte verbindingen etc) of moet vertellen via whatsapp. Je krijgt dan steeds meer de neiging om het maar niet meer te vertellen wat er thuis allemaal gebeurd of in het uitzendgebied. Daardoor ga je steeds minder van elkaar weten en ga je steeds meer uit elkaar groeien. Een slechte zaak en hopelijk zijn we er op tijd bij geweest om hulp te zoeken en redden we het met elkaar.

2.4. Ervaringen na terugkeer van de uitzending

2.4.1. Algemeen

In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op

- Aankomst in Nederland (2.4.2)
- De periode na terugkeer (2.4.3)
- Ondersteuning van Defensie (2.4.4)

2.4.2. Aankomst in Nederland

Uiteindelijk is de missie ten einde en gaan de militairen terug naar Nederland. Uit de reacties van de respondenten is evenwel niet alleen kritiek op de steeds wisselende 'definitieve' vertrekdatum en – tijd als hun partner naar het missiegebied gaat maar evenzeer op de terugkeerdatum en – tijd.

Sommige respondenten hebben de moed opgegeven en beschouwen al die wijzigingen als een 'fact of life' terwijl anderen gewoon boos zijn op Defensie. Zij hebben het gevoel dat het thuisfront blijkbaar niet zo belangrijk is. Defensie moet aldus deze respondenten dit beter plannen en organiseren.

Los van de reguliere terugkeerdatum worden sommige militairen om uiteenlopende redenen voortijdig gerepatriëerd. Hier moet, getuige enkele reacties van de respondenten, worden verzekerd dat ook deze militairen én hun thuisfront de vereiste (na)zorg ontvangen.

Hartekreet:

- Meer duidelijkheid en een betere, tijdige planning zouden een stuk verlichting geven. Tot nu toe gaat het deze missie vrij aardig (zeker niet perfect) maar ik ben inmiddels zo gewend aan last-minute wijzigingen dat ik overal rekening mee houd. Dat geeft een hoop onrust die ik nu niet kan gebruiken met onze drie jonge kinderen en vele tegenlagen!
- Nu was pas 2 weken voor het einde van de missie duidelijk wanneer mijn partner terug zou komen. Het vertrek was ook 2 maanden uitgesteld. Dit maakt het lastig om te plannen voor ons.
- Meer zekerheid over het terugkomen. Maar het blijft Defensie: alles is onzeker tot het laatste moment.
- Mijn partner is gerepatriëerd nav beschuldigingen die achteraf niet waar bleken te zijn. Vanaf dat moment was er geen enkele nazorg meer van defensie voor ons als gezin. Ik voelde me erg in de steek gelaten en hierdoor is mijn vertrouwen in Defensie ernstig beschadigd. Wij hebben de uitzending nooit fatsoenlijk kunnen afsluiten, bijv. geen medaille-uitreiking gehad en ik merk dat dat als naaste toch ook erg belangrijk is: je moet het ook goed kunnen afsluiten. Ik hoop dat Defensie ook familie en gezinsleden blijft helpen en ondersteunen in dit soort gevallen.

2.4.3. De periode na terugkeer

De helft van de respondenten (50%) vond het moeilijk om zich weer aan de partner aan te passen als de partner teruggekeerd was van een missie. Een vergelijkbaar percentage gaf aan dat de partner zelf na terugkeer moeite had om zich aan te passen aan de routines thuis.

Tabel 33.. Ik vond het moeilijk me weer aan mijn partner/kind aan te passen telkens als mijn partner/kind thuiskomt van een missie. (in aantal en %)

	Aantal Partners/ouders	Percentage
Helemaal mee eens	32	11,0
Mee eens	115	39,7
Neutraal	68	23,5
Mee oneens	59	20,3
Helemaal mee oneens	16	5,6
Totaal	290	100,0

Tabel 34. Als mijn partner/kind thuiskomt van een missie vindt mijn partner/kind het moeilijk zich aan te passen aan de routines thuis (in aantal en %)

	Aantal Partners/ouders	Percentage
Helemaal mee eens	34	11,7
Mee eens	112	38,6
Neutraal	73	25,2
Mee oneens	54	18,6
Helemaal mee oneens	17	5,9
Totaal	290	100,0

Waar de achterblijvers en de uitgezonden militair ieder voor zich moet wennen aan de nieuwe situatie bij terugkeer blijkt dat ook meer dan 60% aangeeft dat zij ook samen tijd nodig hebben om weer aan elkaar te wennen.

Tabel 35. Tekens als mijn partner/kind thuiskomt van een missie hebben wij samen/als gezin tijd nodig om weer aan elkaar te wennen (in %)

	Aantal Partners/ouders	Percentage
Helemaal mee eens	66	22,7
Mee eens	132	45,4
Neutraal	41	14,1
Mee oneens	40	13,7
Helemaal mee oneens	12	4,1
Totaal	291	100,0

De aanpassing aan de nieuwe situatie wordt door de kinderen verschillend beleefd. Iets meer dan 30% kan zich aldus de respondenten moeilijk aanpassen, terwijl zo'n 30% van de respondenten vindt dat de kinderen zich niet moeilijk aanpassen. Ook de kinderen hebben aldus meer dan 50% van de respondenten bij terugkeer van hun ouder tijd nodig om weer aan de teruggekeerde ouder te wennen.

Tabel 36. Als mijn partner thuiskomt van een missie kunnen onze kinderen zich weer moeilijk aanpassen (in aantal en %)

	Aantal Partners	Percentage
Helemaal mee eens	15	9,6
Mee eens	42	26,8
Neutraal	51	32,5
Mee oneens	40	25,5
Helemaal mee oneens	9	5,7
Totaal	157	100,0

Tabel 37. Telkens als mijn partner thuiskomt van een missie hebben onze kinderen tijd nodig om weer aan hem/haar te wennen (in aantal en %)

	Aantal Partners	Percentage
Helemaal mee eens	21	13,6
Mee eens	63	40,7
Neutraal	39	25,2
Mee oneens	27	17,4
Helemaal mee oneens	5	3,2
	155	100,0

Veel respondenten klagen dat aan het gezin inclusief de kinderen na terugkeer van een uitzending niet echt de tijd wordt gegund om weer aan elkaar te wennen. Het ritme van Defensie met oefeningen, opleidingen en voorbereidingen voor de volgende missie geeft militairen weinig mogelijkheid om, ondanks een stuwmeer aan verlofdagen, het opgespaarde verlof eindelijk eens op te nemen en quality-time met de familie te hebben. Sommige gezinnen worden na een uitzending van 6 maanden direct weer geconfronteerd met een weekendhuwelijk van 3 jaar.

Hartekreet:

- Onze uitzending heeft door alle gebeurtenissen geen 5 maanden geduurd maar wel 18 maanden. Pas toen waren we er weer een beetje boven op. Heb er een trauma aan overgehouden, als het woord Afghanistan valt krijg ik nog steeds een heel naar gevoel. Eerlijk gezegd zit ik deze enquête al huilend in te vullen..... Dat komt ook dat we al bijna 3 jaar een weekend huwelijk hebben en ik net gehoord heb dat er nog weer 3 jaar zullen volgen. Zelf heb ik een paar jaar een ongeneeslijke ziekte en kan daardoor niet alles meer zelf. Onze kinderen zijn uit huis, waardoor ik me heel eenzaam voel.
- Een militair die in Limburg woont, werkt tegenwoordig in het noorden en iemand die in Groningen woont werkt in het zuiden. Vele gezinnen zijn hier ongelukkig door, huwelijken stranden. Maar door de sollicitatie regels en bezuinigingen kun je niet kiezen waar je wilt werken. Je neemt de functie die het eerst komt ongeacht de locatie.
- Het hoort bij het werk en het leven van Defensie, maar ik vind dat er onvoldoende rekening wordt gehouden met de impact van een uitzending op een gezin. Mijn man vertrok 5 weken na terugkomst van zijn uitzending op oefening voor twee weken, en zo gaat hij iedere komende maand een of twee weken op oefening. Zeer verwarrend en onrustig voor onze baby, die telkens zodra hij gewend is dat er twee ouders voor hem zorgen zijn vader weer een periode niet ziet. Het proces van wennen en missen herhaalt zich m.i. te veel, zeker na de uitzending. Een militair behoort m.i. voldoende tijd buiten het werk te kunnen krijgen om een stabiele band met zijn kinderen (en andere naasten) te onderhouden.

Hartekreet:

- Mijn partner is 4 maanden op uitzending geweest en 4 maanden later moest hij voor 7 weken op oefening. En bij terugkomst oefening stond er alweer iemand te vragen voor nieuwe uitzending van 1 tot 3 maanden. Belachelijk gewoon.
- Mijn man was 4 dagen thuis toen hij werd gebeld met de mededeling dat er een herschikking van de groepen plaatsvond en hij hetzelfde jaar nog een keer op uitzending moest. We hadden niet eens de tijd om samen onze weg te vinden, voordat er weer iets boven het hoofd kwam te hangen. Binnen 1,5 maand had hij de eerste oefening alweer en was hij weer weg.
- Mijn vriend en ik gaan uit elkaar omdat we uit elkaar gegroeid zijn. Voordat de missie daadwerkelijk start is hij ook al maanden op oefeningen en in een jaar van de missie is die hooguit 3 maanden thuis en dat wordt vaak vergeten. .

2.4.4. Ondersteuning van Defensie

Ook na terugkeer biedt Defensie een scala aan activiteiten aan de uitgezonden militair.

Van de respondenten geeft 1/3 deel aan (zeer) tevreden te zijn over de nazorgvragenlijst. Uit de spontane reacties van de respondenten bleek vaak dat een deel van het thuisfront de vragenlijst niet te kennen of nog nooit hebben ontvangen. Mogelijk dat daarmee de 40% van de respondenten verklaart die aangeven niet tevreden/niet ontevreden te zijn. Ook geven sommige respondenten aan, dat de resultaten nooit aan het thuisfront zijn teruggekoppeld of melden dat ze in verband met de carrière van hun partner terughoudend zijn: *Op een nazorgvragenlijst invullen dat je een gesprek wilt, heeft gevolgen voor de militair en doe je dus niet snel.*

Uit informatie van het ministerie van Defensie komt naar voren dat door de jaren heen gemiddeld 20% de nazorgvragenlijst invult (zie bijlage bij de veteranennota 2013 – 2014, TK 30139 nr. 134, blz. 16). De resultaten van ons onderzoek geven mogelijk een verklaring voor de lage respons bij Defensie.

Een meerderheid van de respondenten is tevreden over de medaille-uitreiking. Voor zover respondenten ontevreden waren betrof dit voornamelijk het feit dat de medaille-uitreiking te lang op zich liet wachten of voor die militair om dienstredenen niet doorging. Anderen hadden moeite met het massale karakter van de medaille-uitreiking en stelden voor om een medaille-uitreiking in beperkte kring te laten plaatsvinden.

Tabel 38. Mate van tevredenheid over de nazorgvragenlijst en de medaille-uitreiking (in %)

Tijdens de missie	(Zeer) ontevreden	Niet ontevreden/ Niet tevreden	(zeer) Tevreden	Totaal
Nazorgvragenlijst	27,3	39,4	33,3	100,0
Medaille-uitreiking	15,1	30,6	54,2	100,0

Hartekreet:

- Tijdens de medaille uitreiking zat mijn partner alweer voor een lange oefening van 7 weken in het buitenland. Navraag gedaan of het tijdens een andere uitreiking kon maar dit kon niet. Kindermedailles werden in een enveloppe opgestuurd. Heeft op deze manier geen enkele waarde voor de kinderen.
- Medaille-uitreiking door Defensie geschrapt omdat er andere belangrijke zaken voor gingen. Mijn partner kreeg op de werkvloer even een medaille in de handen gedrukt. Slecht geregeld en respectloos!
- Mijn partner is medio 2014 terug gekomen en heeft tot op de dag van vandaag (maart 2015) geen medaille-uitreiking gehad. Het gevoel van waardering voor de militairen en het thuisfront vanuit Defensie is niet bestaand op dit moment.
- Medaille uitreiking is zo massaal, nietszeggend voor ons en onze kinderen. Het kan beter met het eigen team, dat is intiemer.

Hoewel het thuisfront altijd een beroep kan doen op Defensie voor nazorg wordt dit getuige de vele reacties door het thuisfront niet zo begrepen. Onduidelijk is waar de oorzaak ligt. Is de militair zelf niet actief genoeg om zijn partner bij de nazorgactiviteiten te betrekken? Moet Defensie zelf dus los van de militair actiever het thuisfront benaderen? Een groot deel van de respondenten heeft getuige de reacties in elk geval zeer veel behoefte aan deze nazorg.

Hartekreet:

- Voor de uitzendingen was de steun ontzettend goed en fijn. Veel dagen en uitleg en ook tijdens de uitzending waren er familiedagen. Maar toen mijn partner thuis was, was de steun en familie dagen ook weg maar de behoefte zeker niet minder. Het zou fijn zijn om ook familie dagen te hebben na uitzendingen.
- Ik heb tot op heden helemaal geen steun ontvangen van Defensie na de uitzending van mijn partner. Dit vind ik zeer onprofessioneel.
- Ik heb persoonlijk niets gehoord van Defensie. De partner is inmiddels 4 maanden thuis.
- Sinds hij terug is heb ik geen aandacht van Defensie gehad. Medaille-uitreiking was toen mijn man alweer op oefening was en verder is mij nooit gevraagd hoe ik vind dat het gaat met mijn man. Aangezien wij het 'eerste signaal' van alles zouden zijn, vind ik dat best gek. Bijvoorbeeld een gesprek waarbij ik als partner ook bij betrokken wordt.
- Ik heb zelf geen steun van Defensie ontvangen na de uitzending. Waarschijnlijk omdat ik de vriendin was en wij verder nog geen huis etc samen hadden. Dit is erg jammer want na de uitzending heb ik uiteindelijk hulp moeten gaan zoeken omdat ik erg veranderd ben.
- De uitzending loopt nog. Mijn partner is tijdens de uitzending onder behandeling gekomen van de bedrijfsmaatschappelijk werker. Als hij straks terug komt zal moeten blijken of die steun er dan ook nog is (eventueel ook naar het gezin) of dat hij aan zijn lot wordt overgelaten.
- Een gesprek samen met partner en Defensie om even te checken hoe het gaat zou wel fijn zijn.
- Steun voor partner, kinderen en mijzelf. Mijn partner kwam niet goed thuis en we zijn van het kastje naar de muur gestuurd.
- Ik heb behoefte aan een gesprek met een psycholoog maar dat kost me wel mijn eigen risico terwijl onze mannen en vrouwen gratis hulp krijgen voor tijdens en na een uitzending. Dat zou eens veranderd moeten worden

2.5. Uitzendduur en uitzendbescherming

2.5.1. Algemeen

De uitzendbescherming ziet erop toe, dat een militair na een uitzending minimaal 2 maal het aantal maanden van de uitzending niet op uitzending kan worden gestuurd. Bij een uitzending van 6 maanden is de uitzendbescherming 12 maanden.

De uitzendduur is de feitelijke duur van de uitzending en wordt bepaald door verschillende factoren. Soms wordt om klimatologische of operationele redenen (vgl. UNMEE, ISAF, MINUSMA) een periode van maximaal 4 maanden gekozen, terwijl bij andere missies (vgl. UNMISS) een standaardperiode van 6 maanden wordt aangehouden. Voor bepaalde functies (bv. piloten) of eenheden (vgl. Patriot-eenheid) gelden afwijkende periodes. Bij een uitzendduur van 6 maanden geldt tijdens de missie een recuperatie van 2,5 dag per maand inzet. Veelal wordt de recuperatie in Nederland genoten.

Aan de respondenten is naar hun mening gevraagd over de uitzendduur (2.5.2) en de uitzendbescherming (2.5.3.).

2.5.2. Uitzendduur

Gevraagd naar het maximum aantal maanden uitzending meent zo'n 70% van de respondenten dat voor de groepen "ongehuwde militairen" en "gehuwde/samenwonende militairen zonder kinderen" de maximum termijn ergens tussen 4 en 6 maanden moet zijn.

Ten aanzien van de groep "gehuwde/samenwonende militairen met kinderen" meent zo'n 70% van de respondenten dat de maximum termijn tussen de 3 en 4 maanden moet liggen.

Tabel 39. Maximum aantal maanden uitzending naar categorie (in %)

Maximum aantal maanden uitzending bij	1-2	3	4	5	6	7-11	12	Tot
Ongehuwde militair	2,8	13,5	24,6	5,6	46,0	2,0	5,6	100
Gehuwde/samenwonende militair ZONDER kinderen	4,7	19,1	29,7	6,3	37,5	0,8	1,9	100
Gehuwde/samenwonende militair met oudere kinderen (12 jaar of ouder)	6,7	29,1	36,6	5,5	20,9	0,4	0,4	100
Gehuwde/samenwonende militair met jonge kinderen (t/m 11 jr)	15,2	40,2	26,5	2,7	14,5	0	0,8	100

Hartekreet:

- Er lijkt nu een trend te zijn om uitzendingen in oefeningen op te delen. Financieel voordeliger voor Defensie. Echter heeft dit niet enkel een financieel nadeel voor het thuisfront, maar ook de bijkomstigheid dat men vaker zal moeten gaan voor 'kortere' periodes, bv 6 weken. Als thuisfront prefereer ik (maar ook mijn partner als militair) een langere uitzendperiode van bv 4,5e maand, dan meerdere keren per jaar bv 6 weken weg zijn. Ook voor thuis is dit beter te regelen.
- Bij kinderen onder de 3 jaar is 6 maanden afwezigheid erg lang in verband met hechting.
- Grote impact op kinderen gehad. Drie maanden is te overzien voor kleine kinderen.

2.5.3. Uitzendbescherming

Gevraagd naar het minimum verblijf in Nederland na een uitzending van 6 maanden geeft een meerderheid van de respondenten aan dat voor de groepen "ongehuwde militairen" en "gehuwde/samenwonende militairen" deze termijn 12 maanden moet zijn waarbij zo'n kleine 20% nog een minimum periode van 6 maanden voorstelt.

Ten aanzien van de groep "gehuwde/samenwonende militairen met kinderen" meent bijna 50% van de respondenten dat het minimum verblijf 12 maanden moet zijn. Een minimum termijn van 18 en zelfs 24 maanden wordt door in totaal zo'n 30% van de respondenten voorgesteld.

Tabel 40. Minimum verblijf in Nederland na een uitzending van 6 maanden naar categorie (in %)

Minimum verblijf in maanden na uitzending van 6 maanden	1-5	6	7-11	12	13-17	18	19-23	24	36	Tot
Ongehuwde militair	8,6	18,4	1,6	57,8	1,6	5,7	0	6,1	0	100
Gehuwde/samenwonende militair ZONDER kinderen	7,3	16,2	2,8	56,7	1,2	7,7	0,4	7,3	0,4	100
Gehuwde/samenwonende militair met oudere kinderen (12 jaar of ouder)	6,5	9,4	2,4	49,4	2,0	14,7	0,4	14,3	0,8	100
Gehuwde/samenwonende militair met jonge kinderen (t/m 11 jr)	6,5	6,9	3,3	47,2	2,8	14,6	0,4	15,8	2,4	100

Sommige respondenten geven aan dat er helemaal geen verschil moet worden gemaakt tussen militairen die wel of geen kinderen hebben. Iedereen moet, aldus deze respondenten, gelijk worden behandeld.

De uitzendbescherming wordt door veel respondenten als een "wassen neus" gezien, omdat er zoveel uitzonderingen (o.a. vrijwilligheid of operationele redenen i.v.m. tekort aan personeel) worden gemaakt. Zij waarschuwen voor de gevaren: "*Vooral jonge jongens gaan voor avontuur en geld. Daar moeten ze tegen beschermd worden.*"

Daarnaast is het oefen- of vaarschema na een uitzending vaak zó intensief dat het bijna op een nieuwe uitzending lijkt. Ook de voorbereiding voor een nieuwe missie begint binnen de uitzendbeschermingstermijn, waardoor bij sommige gezinnen de 'quality time' tussen twee uitzendingen beperkt is.

Andere respondenten hebben geen moeite met de uitzendingen en achten de huidige uitzendbescherming voldoende. Zij zien uitzendingen als onderdeel van het werk van de militair waar het gezin rekening mee moet houden.

Hartekreet:

- Mijn man is 4,5 maand op uitzending geweest, maar met de voorbereidingen en het toelevens naar een uitzending met een jong gezin en het wennen aan elkaar na de uitzending tekent zo'n uitzending het hele gezin zeker wel een half jaar! Je bent er echt wel een half jaar dag in dag uit mee bezig!! Verder kan het zo zijn dat mijn man na negen maanden weer op uitzending moet, zitten we weer met kerst alleen en zou hij weer alle verjaardagen van de kinderen missen! Die uitzendbescherming moet echt wel langer zijn na een uitzending!
- Er klopt helemaal niets van 6 maanden op uitzending en dan 12 maanden niet op uitzending. Dit is theorie en niet de praktijk.
- De uitzendmissie is extra pijnlijk voor de militair wanneer hij een abstracte figuur is voor zijn jongere kind. Onze 2,5 jaar oude zoon hechtte geen waarde aan contact via telefoon of skype. Wat mij betreft uitzendbescherming voor militairen met kinderen tot 4 of 5 jaar.
- Het duurt voor alle partijen lang om weer te wennen en het ritme weer op te pakken. Dit heeft bij ons bijna 6 maanden geduurd. Dan is de relatie met partner (evt met kinderen) weer stabiel en als vanouds. Dan doet het meer slecht dan goed om dan bijna weer meteen lange tijd afwezig te zijn.
- De militairen gaan tweemaal het aantal maanden niet op uitzending, maar hebben tussendoor wel ontzettend veel oefeningen in het buitenland en opleidingen. Daardoor zijn ze thuis niet/nauwelijks inzetbaar. Dit zorgt ervoor dat er evengoed nog te weinig tijd is om thuis de boel weer op de rit te krijgen en weer tot elkaar te komen. Dit ervaren wij als grotere druk en stressvoller dan de uitzendperiode zelf. De uitzendperiode is duidelijk: hij is een x-aantal maanden van huis en dan moet ik het zelf doen. Daarna verwacht je weer steun om o.a. het huishouden te kunnen delen. Dit blijkt echter niet zo te zijn.
- De vele oefeningen van langer dan een week. Januari 1 week, februari 3 weken, april 3,5 week. Wij denken bijv aan gezinsuitbreiding maar dit is niet echt mogelijk omdat partner telkens in DE periode op oefening is. Partner geeft het aan maar er wordt gezegd ach dan wacht je toch nog een maandje extra. Maar de klok tikt wel door.
- Ik vind dat er onvoldoende rekening wordt gehouden met de impact van een uitzending op een gezin. Mijn man vertrok 5 weken na terugkomst van zijn uitzending op oefening voor twee weken, en zo gaat hij iedere komende maand een of twee weken op oefening. Zeer verwarrend en onrustig voor onze baby, die telkens zodra hij gewend is dat er twee ouders voor hem zorgen zijn vader weer een periode niet ziet. Het proces van wennen en missen herhaalt zich m.i. te veel, zeker na de uitzending. Een militair behoort m.i. voldoende tijd buiten het werk te kunnen krijgen om een stabiele band met zijn kinderen (en andere naasten) te onderhouden.

Hoofdstuk 3 Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

3.1. Algemeen

“Zonder THUISFRONT geen inzet” heeft de minister van Defensie op 3 november 2014 in de Tweede Kamer gezegd. Bij toespraken ter gelegenheid van medaille-uitreikingen laat zij zich in gelijke bewoordingen uit. Ook haar voorgangers benadrukten bij herhaling het belang van het thuisfront tijdens de missie.

Bij elke missie haalt Defensie een scala van activiteiten uit de kast om de uitzending voor de militair én het thuisfront goed te laten verlopen: een thuisfrontinformatiedag, een thuisfrontcontactdag, een telefooncirkel, een website specifiek voor het thuisfront en een situatiecentrum op 24/7 basis.

Deze activiteiten worden niet enkel en alleen door defensiepersoneel uitgevoerd. Ook een zeer grote groep van enthousiaste vrijwilligers vervullen een belangrijke functie binnen de thuisfrontorganisatie.

Toch laten de resultaten van dit onderzoek ook zien dat naast de lof en waardering voor bepaalde activiteiten het thuisfront ook hartekreten heeft over zaken die voor, tijdens en na de uitzending onrust, stress en onzekerheid binnen de gezinssituatie veroorzaken.

Uit het onderzoek komt tevens naar voren dat de standaardaanpak van Defensie mogelijk bij een deel van de partners meer dan voldoende is, maar dat voor het overgrote deel van de partners meer maatwerk op zijn plaats is. Defensie moet vanuit een veel actievere benadering meer inzicht krijgen in de specifieke situatie van het thuisfront om op basis daarvan een gericht en meer toegesneden zorgprogramma voor, tijdens en na de uitzending op te zetten.

3.2. Samenvatting

Ervaringen voor de uitzending

Hoewel iedere militair en het thuisfront er rekening mee houdt dat de militair elk moment kan worden uitgezonden zorgt de aanwijzing voor een missie toch voor de nodige aanpassingen binnen de eigen thuissituatie en vooral als er kinderen bij betrokken zijn.

Brief Ministerie van Defensie dd 13 maart 2009 (TK 31 700 X, nr 95 blz. 16)

Het stimuleren van de combinatie van arbeid en zorg is gericht op alle medewerkers. Bij militairen wordt vooral aandacht besteed aan specifieke maatregelen voor de ondersteuning op het gebied van arbeid en zorg tijdens uitzendingen. Deze maatregelen hebben betrekking op:

- het goed en tijdig informeren van militairen over de aanwijzing voor een uitzending;
- maatwerk bij de functietoewijzing en de aanwijzing voor een uitzending;

Een bepaalde onrust kan naar boven komen indien onduidelijk blijft óf en wanneer de aanwijzing definitief is. Daar de militair als voorbereiding op de missie een operationeel noodzakelijk opwerktraject van enkele weken moet volgen schiet de gewenste ‘quality time’ tussen de militair, zijn partner en het gezin er vaak bij in en dan vooral wanneer de tijd tussen aanwijzing en vertrek slechts enkele weken is. De onrust wordt nog verder versterkt als het én voor de militair én voor het thuisfront om een eerste uitzending gaat. Vooral het thuisfront is dan nog ‘zoekende’ om in alle rust alle facetten van de uitzending precies te begrijpen.

Direct contact

Zo’n 65% is (zeer) tevreden over de informatie en de thuisfrontinformatiedag. Het programma van een thuisfrontinformatiedag is volgens sommige respondenten zeer formeel en te algemeen gericht. Het lijkt alsof het bedoeld is voor partners en militairen die voor de eerste keer op uitzending gaan. Een grote groep van respondenten heeft daarnaast meer behoefte aan direct contact in kleiner verband met partners die in hetzelfde missiegebied zitten (*‘gedeelde smart is halve smart’*).

Andere partners geven aan dat de verstrekte informatie over kinderen te sterk gericht is op jonge kinderen (peuter en kleuter). Deze partners hebben juist meer behoefte aan praktische 'tips en tools' om de oudere kinderen door de missie te (be)geleiden.

Stress

Veel klachten worden geuit over het schijnbare gemak waarmee Defensie de vertrekdatum en vertrektijd continue wijzigt. Daardoor moet het thuisfront steeds weer met veel kunst- en vliegwerk bij de eigen werkgever het verlof/het dienstrooster opnieuw aangepast krijgen óf de oppas op een andere dag regelen, of opnieuw met de school iets regelen. Naast deze praktische zaken levert zo'n schijnbaar 'simpele' wijziging van datum en tijd ook veel onrust en stress binnen de eigen gezinssituatie op.

Het overgrote deel van de respondenten (88%) vindt het afscheid nemen bij vertrek moeilijk. Een iets lager percentage (73%) bij de partners constateert dat ook voor hun kinderen het afscheid nemen moeilijk was.

Ervaringen tijdens de uitzending

Terwijl bijna 80% van de respondenten aangeeft dat zij na vertrek van hun partner/kind de (nieuwe) dagelijkse routine weer oppakken, vindt een kleine meerderheid van de achterblijvende partners (57,3%) de afwezigheid in verband met de missie toch stressvol. Ook geeft een groot deel van de partners met kinderen (62,8%) aan dat de zorg voor de kinderen zonder de partner zwaar is.

Brief Ministerie van Defensie dd 22 december 2008 (TK 31 700 X, nr 73 blz. 3)

Ik ben voornemens een centraal vast te stellen regeling voor zowel vrouwelijke als mannelijke militairen aan te bieden aan de centrales van overheidspersoneel, waarin de volgende beleidslijnen in samenhang zullen worden uitgewerkt:mannelijke militairen kunnen eenmalig een vrijstelling van uitzending gedurende een jaar aanvragen tot het kind de leeftijd van vijf jaar bereikt³.

Bron: website Rijksoverheid⁴

Een vrouwelijke militair met een jong kind wordt vrijgesteld van uitzending tot haar kind 5 jaar wordt. Dit geldt ook voor alleenstaande mannelijke militairen. Voor mannelijke (niet alleenstaande) militairen met jonge kinderen tot 5 jaar is vrijstelling heel soms mogelijk in overleg met de commandant van het uitzendgebied. Dit wordt per geval bekeken.

Een overgrote meerderheid van de respondenten (75%) maakt zich zorgen om de veiligheid van de partner die op missie is. Naar de mening van de respondenten worden ze daarbij als thuisfront te weinig actief op de hoogte gehouden van de meest actuele situatie in het missiegebied. Veel respondenten benaderen uit onwetendheid of schroom niet het Situatiecentrum van Defensie voor de actuele situatie in het missiegebied.

Ondersteuning

Zo'n 40% is ontevreden over de ondersteuning vanuit de organieke eenheid van de militair. Die aandacht of steun wordt door hen niet gemist. Zij hebben echt het gevoel er alleen voor te staan. In het contact met de militair in het missiegebied worden over en weer de dagelijkse belevenissen uitgewisseld. De communicatie geeft het thuisfront weer extra energie. Slechts de helft van de respondenten probeert als hem/haar iets dwarszit dit te bespreken met de militair in het missiegebied of vraagt om advies over vraagstukken/problemen thuis.

³ Voor dit rapport is één beleidslijn in het kader beschreven. Voor de overige drie beleidslijnen wordt verwezen naar het betreffende kamerstuk.

⁴ <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/thuisfront-uitgezonden-militairen/vraag-en-antwoord/mag-een-militair-terugkomen-van-een-missie-voor-de-geboorte-van-zijn-of-haar-kind.html>

De continue wijzigingen in terugkeerdatum en -tijd zorgt eveneens voor de nodige boosheid op Defensie.

Ervaringen na de uitzending

Waar de achterblijvers en de uitgezonden militair bij terugkeer ieder voor zich moeten wennen aan de nieuwe situatie, geeft ook meer dan 60% aan dat zij ook samen tijd nodig hebben om weer aan elkaar te wennen. Die tijd is hen vaak niet gegund omdat het ritme van oefeningen, opleidingen en overwerk en bij sommigen een weekendhuwelijk zeer snel na terugkeer weer wordt opgepakt.

Brief Ministerie van Defensie dd 13 maart 2009 (TK 31 700 X, nr. 95, blz. 17)

In het verleden werd bij plaatsingen per saldo meer gekeken naar het organisatiebelang en de vulling van de organisatie dan naar de gezinssituatie van betrokkene. Met het Actieplan Werving en Behoud, de invoering van FPS en de aandacht voor een POP moet daarin verandering worden gebracht. Dat neemt niet weg dat er ook altijd een operationeel belang zal blijven.

Waar voor de militair bij terugkeer een scala aan nazorgactiviteiten wordt uitgevoerd, wordt het thuisfront daar niet actief bij betrokken, terwijl daar bij de meeste respondenten wel een sterke behoefte aan is.

Uitzendduur en uitzendbescherming

Bij de uitzendduur geven de respondenten aan dat meer rekening moet worden gehouden met de gezinssituatie. Voor 'militairen zonder kinderen' wordt door 70% van de respondenten een maximum uitzendduur tussen 4 en 6 maanden voorgesteld, terwijl voor 'militairen mét kinderen' de maximum termijn tussen de 3 en 4 maanden moet liggen.

Brief Ministerie van Defensie dd 20 augustus 2010 (TK 32 123 X, nr. 149, blz 9)

De norm is dat een militair na een uitzending ten minste twee gelijke tijdsperiodes niet wordt uitgezonden. Van deze uitzendnorm kan alleen met expliciete instemming van de betrokken militair worden afgeweken.

Bij de minimum duur van de uitzendbescherming wordt bij de meerderheid van de respondenten geen verschil voorgesteld. Bij beide groepen (met of zonder kinderen) meent een meerderheid dat een militair na een missie van 6 maanden minimaal 12 maanden uitzendbescherming moet genieten. Toch wordt ook een verschil waargenomen. Zo'n 20% van de respondenten meent dat voor 'militairen zonder kinderen' de uitzendbescherming ook 6 maanden kan zijn, terwijl voor 'militairen met kinderen' in totaal zo'n 30% van mening is dat de minimumduur zelfs 18 of 24 maanden moet zijn.

3.3. Conclusies

Meer balans tussen belangen thuisfront en Defensie

De resultaten uit het onderzoek laten zien dat Defensie haar eigen belangen op de allereerste plaats zet en weinig tot geen rekening houdt met de belangen van het thuisfront en de werkende partner.

Deze belangentegenstellingen komen o.a. sterk naar voren bij:

- **De aanwijzing voor uitzending:** waar sommige militairen ruimschoots van te voren te horen krijgen dat ze op uitzending gaan komt het meer en meer voor dat aanwijzingen onzeker zijn en/of vlak voor vertrek plaatsvinden. Met name als de militair voor de eerste keer wordt uitgezonden kan het thuisfront door het korte tijdsbestek volledig gedesoriënteerd raken.

- Vertrek- en terugkeerdatum van de militair: getuige de vele reacties komt het té vaak voor dat data en tijden van vertrek naar en terugkeer van het missiegebied meerdere malen wijzigen en dat zelfs binnen één missie. Het thuisfront krijgt totaal niet het gevoel dat Defensie de belangen van het thuisfront meeweegt in die wijzigingen.
- Operationele noodzaak versus 'quality-time': in het intensieve oefen- en opleidingsprogramma is de militair al veelvuldig van thuis. Voor een missie wordt daar nog een opwerktraject en de daadwerkelijke missie aan toegevoegd. Soms worden militairen binnen hun uitzendbescherming alweer uitgezonden. Allemaal onder het Defensie motto: "operationeel noodzakelijk". Het thuisfront vraagt zich wel af óf en wanneer voor Defensie na een missie het thuisfront op de eerste plaats zet. Wanneer wordt hun partner in de gelegenheid gesteld om het stuwmeer aan verlofdagen te gebruiken voor de zo door het thuisfront gewenste 'quality time'? Wanneer wordt de tijd gegund om weer aan elkaar en de kinderen te wennen? In het verlengde daarvan is er een nadrukkelijke wens onder "thuisfronters" om bij de uitzendduur meer rekening te houden met het feit of het gezin jonge kinderen heeft.

Meer aandacht voor speciale groepen

Uit het onderzoek komt naar voren dat het thuisfront van specifieke groepen zoals werkbezoekers en gerepatrieerden minder goed door Defensie worden opgemerkt en/of gevolgd terwijl dit thuisfront ook een sterke behoefte aan dezelfde informatie en ondersteuning rondom een missie heeft.

Ondersteuning meer afstemmen én rekening houden met verscheidenheid thuisfront

Uit dit onderzoek komt sterk naar voren dat er sprake is van een zeer grote verscheidenheid in samenstelling van en wensen bij het thuisfront. Sommige militairen én partners hebben voor het eerst te maken met een uitzending, terwijl anderen (militair én thuisfront) al 7 uitzendingen achter de rug hebben. Waar bij de eerste groep meer behoefte is aan standaardinformatie, heeft de groep die al meer uitzendingen heeft meegemaakt een andere specifieke informatiebehoefte ('workshop').

Als er sprake is van (jonge) kinderen thuis kan een missie door het thuisfront veel intenser worden beleefd. De partner staat er alleen voor en heeft in de meeste gevallen ook nog een betaalde baan. Juist bij deze groep met kinderen is veel meer behoefte aan advies en ondersteuning ('tips en tools'): hoe om te gaan met de kinderen voor, tijdens en na een missie.

Sommige respondenten geven aan dat ze alles redelijk op orde hebben en weinig steun van Defensie nodig hebben. Zij weten dat hun partner militair is en als ze steun of hulp nodig hebben dan weten ze hun weg binnen de defensie-organisatie te vinden. Anderen geven aan duidelijk behoefte te hebben aan meer contact maar dan in kleiner verband ('lotgenotencontact'). Op die wijze leren zij ook de andere partners van militairen die naar hetzelfde missiegebied gaan beter kennen. Binnen het thuisfront kunnen de 'nieuwelingen' praktische informatie ontvangen van de meer ervaren "thuisfronters".

Een meer proactieve benadering

Als het thuisfront zo belangrijk is dan dient Defensie niet passief af te wachten maar veel actiever het thuisfront te benaderen en na te gaan welke zorg en informatie voor, tijdens en na de missie nodig is.

Defensie geeft tijdens de thuisfrontinformatiedag aan het thuisfront een compleet informatiepakket inclusief telefoonnummers van belangrijke instanties. Daarmee is het voor Defensie afgedaan. Uit de reacties van de respondenten in dit onderzoek wordt duidelijk dat niet iedereen de beschikking heeft over deze informatie of uit schroom, onwetendheid of door de stress geen contact zoekt met een geestelijk verzorger, een bedrijfsmaatschappelijk werk(st)er of SitCen.

Tijdens de missie volgt het thuisfront zeer intensief via de media de laatste ontwikkelingen in het missiegebied. Een incident tijdens de missie zoals recent het Apache-ongeval in Mali is razendsnel via de media bekend. Defensie informeert de direct betrokken families en geeft tijdens een persconferentie een persverklaring uit. Het thuisfront wil veel meer én actiever worden geïnformeerd over de situatie het missiegebied van hun partner. Om Sitcen of een telefooncirkel te bellen wordt niet aan gedacht of weet het thuisfront niet.

Na terugkeer van de missie is er voor de militair een compleet nazorgprogramma (adaptatie, terugkeergesprek, nazorgvragenlijst). De partner van de militair heeft na de missie het gevoel er alleen voor te staan, in elk geval neemt Defensie geen of onvoldoende rechtstreeks contact op om te bezien of aanvullende steun/zorg benodigd is. Enkel een nazorgvragenlijst is het enige teken.

In de richting van de school en de werkgever van de partner moet het thuisfront zich gesteund weten door Defensie. Nu heeft een aantal respondenten het idee er alleen voor te staan.

Hoewel er veel steun is uit de directe omgeving van het "thuisfront" wordt de actieve steun en aandacht van de eenheid sterk gemist. Soms is er helemaal niet of slechts één keer ('een bloemetje of telefoontje') contact met de eenheid. Juist een commandant en de collega's van de eenheid kunnen aldus het thuisfront beter invoelen wat een uitzending echt inhoudt voor de militair én zijn thuisfront.

3.4. Aanbevelingen

In het belang van het THUISFRONT en daarmee dus ook in het belang van Defensie, komen de AFMP en de MARVER tot de volgende aanbevelingen:

Algemeen

- Hou op alle niveaus steeds helder in het vizier dat zonder THUISFRONT geen inzet mogelijk is.
- Wijs commandanten meer dan indringend op hun verantwoordelijkheid in de richting van het thuisfront.
- Zorg voor maatwerk bij de aanwijzing voor een uitzending.

Aanwijzing

- Informeer militairen voor aanwijzing voor een uitzending goed en tijdig, hanteer daarbij een periode van minimaal 6 maanden.
- Wijs alleen militairen met eerdere uitzendervaring aan indien, om operationele redenen, de periode tussen aanwijzing en vertrek slechts 3 maanden is.

Vertrek en terugkeer

- Houd vast aan de vastgelegde data en tijden voor vertrek zowel naar en bij terugkeer vanuit het missiegebied.

Zorg voor het thuisfront

- Inventariseer vanuit een proactieve rol én in rechtstreeks contact en overleg met het thuisfront óf en welke specifieke behoeften naar zorg en steun het thuisfront nodig heeft zowel voor, tijdens én na een missie.
- Monitor met regelmaat voor, tijdens én na de missie in hoeverre de verstrekte steun en zorg voldoet aan de behoefte die het thuisfront in een eerder stadium heeft aangegeven.
- Verhoog de maximale tegemoetkoming in de extra kosten voor zorg voor jonge kinderen tijdens uitzending en inzet (art. 32b lid 4 IRM) tot een vergoeding van alle (noodzakelijke) extra kosten van kinderopvang.
- Geef aan gezinnen met jonge kinderen een extra financieel budget per maand ter dekking van 'kleine onkosten'.
- Wijzig bij de tegemoetkoming in de extra kosten voor zorg voor jonge kinderen tijdens uitzending en inzet (art. 32b lid 2 IRM) de leeftijd van "maximaal 5 jaar" in "maximaal 12 jaar".

- Ontwikkel informatiemateriaal voor kinderen over “*missies in het algemeen*” en “*de afwezigheid van hun ouder*”, houd daarbij rekening met de specifieke leeftijdsgroepen.
- Neem zodanige maatregelen dat ook de zorg voor het thuisfront van gerepatrieerden en werkbezoekers is verzekerd.
- Bied actief een professioneel nazorgprogramma voor militair én partner aan.
- Stel met de militair én het thuisfront na terugkeer van de missie een verloopplan op over de periode van de uitzendbescherming waarbij verlof ruimhartig wordt toegekend.

Informatie aan het thuisfront

- Ga voor de missie proactief en nauwgezet na of het thuisfront alle beschikbare informatie heeft ontvangen.
- Informeer, met inachtneming van de veiligheid van de missie, vanuit een proactieve rol het thuisfront (vertrouwelijk) over de actuele situatie in het missiegebied. Dit geldt specifiek als zich in het missiegebied een ernstig incident (bij een Nederlandse eenheid) heeft voorgedaan.

Thuisfrontprogramma's

- Houd bij de programma's voor het thuisfront rekening met de verscheidenheid van het thuisfront, zowel voor partners als de diverse leeftijdscategorieën bij kinderen.
- Geef tijdens deze dagen naast algemene (plenaire) informatie ook specifieke informatie per doelgroep ('workshop') bv. informatie over de juiste aanpak voor kinderen in verschillende leeftijdsgroepen.
- Ontwikkel in overleg met het thuisfront extra bijeenkomsten ('lotgenotencontact') per missie of per doelgroep (bv. ouders met jonge kinderen) waarvoor een specifiek programma kan worden opgezet.

Ondersteuning van het thuisfront in de richting van derden

- Stem op korte termijn, via het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, met de scholen af dat een kind standaard vrij van school krijgt op de dagen dat de ouder op missie gaat, terugkeert van een missie of de medaille ontvangt.
- Ontwikkel informatie voor de scholen waarin algemene informatie over de missies staat en specifieke informatie over de eventuele effecten van een missie op het kind (in elke levensfase).
- Ontwikkel informatie voor de werkgevers van partners en eventuele werkende kinderen waarin naast informatie over de missie en het belang van de missies tevens hun steun wordt gevraagd.

Uitzendduur en uitzendbescherming

- Beperk de duur van de uitzending voor militairen met jonge kinderen tot maximaal 4 maanden.
- Communiceer breed in de organisatie dat operationele noodzaak geen reden is om van de uitzendnorm af te wijken.
- Draag er zorg voor dat het opwerktraject voor een nieuwe missie pas na de uitzendbescherming begint.
- Ontwikkel in overleg met de centrales voor overheidspersoneel op korte termijn de toegezegde regeling⁵ dat mannelijke militairen eenmalig een vrijstelling van uitzending gedurende één jaar kunnen aanvragen tot het kind de leeftijd van vijf jaar heeft bereikt.

ALS HET THUISFRONT DAADWERKELIJK EEN CRUCIALE FACTOR IS DAN ZAL DEFENSIE NADRUKKELIJKER EEN PROACTIEVE EN ONDERSTEUNENDE ROL MOETEN VERVULLEN.

⁵ TK 31 700 X, nr 73 blz. 3

Bijlage A de onderzoeksopzet

In verband met de anonimiteit is er bij de opzet van de vragenlijsten ervoor gekozen om de persoonskenmerken algemeen te houden. Een gerichte verbijzondering naar persoonskenmerken is om die reden achterwege gelaten.

Er zijn twee vragenlijsten gehanteerd t.w.

- Een vragenlijst voor de partner van de uitgezonden militair
- Een vragenlijst voor de ouder van een uitgezonden militair die nog thuis woont,

De beide vragenlijsten zijn in de periode van 1 februari 2015 tot en met 31 maart 2015 online gezet op de website van de AFMP en MARVER.

Afhankelijk van de status (al dan niet een baan of kinderen) zijn de vragen aan de respondenten voorgelegd, zodat bepaalde vragen slechts door een beperkt deel is ingevuld.

De vragenlijst was zo ingericht dat de respondenten slechts éénmaal de vragenlijst konden invullen.

Aan het eind van de vragenlijst werd de optie geboden om het mailadres achter te laten zodat zij op de hoogte kunnen worden gehouden van de voortgang van het onderzoek. Van die laatste mogelijkheid is door veel respondenten gebruik gemaakt.

Via de eigen website, Facebook, LinkedIn, Twitter is gedurende de onderzoeksperiode aandacht gevraagd voor de vragenlijst. Ook hebben sommige partners van uitgezonden militairen op hun eigen weblog andere partners opgeroepen om de vragenlijst in te vullen.

Bijlage B Lijst van afkortingen

AFMP	Algemene Federatie van Militair Personeel
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
IRM	Inkomstenregeling Militairen
ISAF	International Security Assistance Force
MARVER	Marechausseevereniging
MINUSMA	United Nations Multidimensional Integrated Stabilization Mission in Mali
PvdA	Partij van de Arbeid
SitCen	Situatiecentrum
TFI	Thuisfrontinformatiedag
TK	Tweede Kamer
UNMEE	United Nations Mission in Ethiopia and Eritrea
UNMISS	United Nations Mission in South-Sudan
VN	Verenigde Naties